

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PRIIT RIKAMÄE
της 29ης Ιουλίου 2019¹

Υπόθεση C-460/18 P

**ΗΚ
κατά**

Συμβουλίου και Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Αίτηση αναιρέσεως – Υπαλληλική υπόθεση – Συντάξεις – Σύνταξη επιζώντος – Άρθρο 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ – Προϋποθέσεις χορηγήσεως – Έννοια του “επιζώντος συζύγου” – Προϋπόθεση περί διάρκειας του γάμου – Μη έγγαμες σχέσεις συμβιώσεως – Ελεύθερη ένωση – Ίση μεταχείριση – Αναλογικότητα – Άρθρα 20 και 52 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

1. Με την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως, ο αναιρεσείων ζητεί την αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της 3ης Μαΐου 2018, ΗΚ κατά Επιτροπής (Τ-574/16, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2018:252, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία απορρίφθηκε η ασηκθεισα από αυτόν προσφυγή ακυρώσεως, η οποία στηριζόταν σε ένσταση ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΚΥΚ), της αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία απορρίφθηκε, κατ' εφαρμογήν της προαναφερθείσας διατάξεως, το αίτημά του για τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος λόγω της μικρότερης του έτους διάρκειας του γάμου του με την αποβιώσασα υπάλληλο και της μη συνεκτιμήσεως του προηγηθέντος χρόνου ελεύθερης συμβιώσεως.
2. Πέρα από την κλασική προβληματική της αιτιολογήσεως της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου, η υπό κρίση υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο την ευκαιρία να αποφανθεί, για πρώτη φορά, επί της συμβατότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ με τη γενική αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), υπό το πρίσμα, αφενός, της καταστάσεως των ζευγαριών που βρίσκονται σε ελεύθερη συμβίωση και, αφετέρου, των ζευγαριών που τέλεσαν γάμο σε χρόνο μικρότερο του έτους πριν από τον θάνατο του υπαλλήλου συζύγου και εκείνων που θα συμπλήρωναν την απαιτούμενη διάρκεια αν λαμβανόταν υπόψη ο προηγηθείς χρόνος ελεύθερης συμβιώσεως.
3. Το ζήτημα αυτό, η κοινωνική διάσταση του οποίου είναι αναμφίβολη, έχει προφανώς μείζονα σημασία για όλα τα μέλη της ευρωπαϊκής δημόσιας διοίκησης.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

I. Το νομικό πλαίσιο

4. Ο ΚΥΚ προσαρτάται στον κανονισμό 31 (ΕΟΚ)/11 (ΕΚΑΕ) περί καθορισμού της υπηρεσιακής καταστάσεως των υπαλλήλων και του καθεστώτος που εφαρμόζεται στο λοιπό προσωπικό της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενεργείας². Ο κανονισμός αυτός τροποποιήθηκε επανειλημμένως, και μεταξύ άλλων το 2004, με τον κανονισμό (ΕΚ, Ευρατόμ) 723/2004 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 2004, για την τροποποίηση του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του καθεστώτος που εφαρμόζεται στο λοιπό προσωπικό των Κοινοτήτων αυτών³.

5. Το άρθρο 1δ του ΚΥΚ, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, όριζε τα εξής:

«1. Κατά την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης, απαγορεύεται οποιαδήποτε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης, οι μη έγγαμες σχέσεις συμβίωσης αντιμετωπίζονται όπως και ο γάμος, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται όλοι οι απαιτούμενοι στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του Παραρτήματος VII όροι.

[...]

5. Οσάκις πρόσωπα καλυπτόμενα από τον παρόντα κανονισμό υπηρεσιακής κατάστασης, τα οποία θεωρούν ότι βλάπτονται, επειδή η αρχή της ίσης μεταχείρισης, όπως προαναφέρθηκε, δεν εφαρμόστηκε σε αυτά, αποδεικνύουν γεγονότα, από τα οποία τεκμαίρεται ότι υπήρξε άμεση ή έμμεση διάκριση, το όργανο φέρει το βάρος της απόδειξης ότι δεν υπήρξε παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Η παρούσα διάταξη δεν εφαρμόζεται στις πειθαρχικές διαδικασίες.

6. Τηρουμένης της αρχής περί μη διακρίσεων και της αρχής της αναλογικότητας, κάθε περιορισμός στην εφαρμογή των αρχών αυτών πρέπει να είναι εύλογα και αντικειμενικά δικαιολογημένος και πρέπει να ανταποκρίνεται σε θεμιτούς στόχους γενικού συμφέροντος στο πλαίσιο της πολιτικής προσωπικού. Οι στόχοι αυτοί μπορεί ιδίως να δικαιολογούν τον καθορισμό ηλικίας υποχρεωτικής συνταξιοδότησης και ελάχιστης ηλικίας για τη λήψη σύνταξης αρχαιότητας.»

6. Το άρθρο 79, πρώτο εδάφιο, του ΚΥΚ ορίζει τα εξής:

«Σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο 4 του παραρτήματος VIII, η επιζώσα σύζυγος υπαλλήλου ή τέως υπαλλήλου έχει δικαίωμα συντάξεως επιζώντων ίσης με το 60 % της συντάξεως αρχαιότητας ή του επιδόματος αναπηρίας, της οποίας εδικαιούτο ο θανών ή της οποίας θα εδικαιούτο αυτός, αν ηδύνατο να την αξιώσει, ανεξάρτητα από τη διάρκεια υπηρεσίας ή την ηλικία του κατά το χρόνο του θανάτου του.»

7. Το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, του παραρτήματος VII του ΚΥΚ ορίζει τα εξής:

«1. Το επίδομα στέγης καθορίζεται σε βασικό ποσό 170,52 ευρώ, προσαυξημένο κατά 2 % του βασικού μισθού του υπαλλήλου.

2 JO 1962, 45, σ. 1385.

3 ΕΕ 2004, L 124, σ. 1.

2. Δικαιούται επιδόματος στέγης:

- α) ο έγγαμος υπάλληλος·
- β) ο υπάλληλος ο οποίος διατελεί εν χηρεία, έχει λάβει διαζύγιο ή είναι χωρισμένος ή άγαμος και έχει ένα ή περισσότερα συντηρούμενα τέκνα κατά την έννοια του άρθρου 2 παράγραφος 2 και 3·
- γ) ο υπάλληλος ο οποίος έχει καταχωρηθεί ως σύντροφος σταθερής μη έγγαμης σχέσης συμβίωσης, υπό τον όρο ότι:
 - i) το ζεύγος προσκομίζει επίσημο έγγραφο, αναγνωριζόμενο ως τέτοιο από κράτος μέλος ή από οποιαδήποτε αρμόδια αρχή κράτους μέλους, που πιστοποιεί το καθεστώς τους ως συντρόφων μη έγγαμης σχέσης συμβίωσης,
 - ii) κανείς από τους συντρόφους της σχέσης συμβίωσης δεν διατελεί σε έγγαμη σχέση συμβίωσης ούτε σε άλλη μη έγγαμη σχέση συμβίωσης,
 - iii) οι σύντροφοι δεν έχουν μεταξύ τους κανένα από τους εξής δεσμούς: γονείς, τέκνα, πάπποι ή μάμμες, εγγονοί ή εγγονές, αδελφοί και αδελφές, θείοι, θείες, ανεψιοί, ανεψιές, γαμβροί και νύφες,
 - iv) το ζεύγος δεν δύναται νομίμως να τελέσει γάμο σε κράτος μέλος· ένα ζεύγος θεωρείται ότι δύναται νομίμως να τελέσει γάμο, για τους σκοπούς του παρόντος σημείου, αποκλειστικά στις περιπτώσεις που τα μέλη του ζεύγους πληρούν όλους τους όρους που τίθενται από τη νομοθεσία κράτους μέλους το οποίο επιτρέπει το γάμο ενός τέτοιου ζεύγους·
- δ) με ειδική και αιτιολογημένη απόφαση της αρμοδίας για διορισμούς αρχής [ΑΔΑ], λαμβανομένη βάσει αποδεικτικών εγγράφων, ο υπάλληλος ο οποίος, αν και δεν πληροί τις προβλεπόμενες στα στοιχεία α), β) και γ) προϋποθέσεις, αναλαμβάνει εν τούτοις πραγματικά οικογενειακά βάρη.»

8. Το άρθρο 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ ορίζει, σχετικά με τη σύνταξη επιζώντος του επιζώντος συζύγου, τα εξής:

«Ο επιζών σύζυγος υπαλλήλου ο οποίος απεβίωσε ευρισκόμενος σε μία από τις καταστάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 35 του κανονισμού δικαιούται, εφόσον είχε διατελέσει σύζυγός του/της επί ένα τουλάχιστον έτος και με την επιφύλαξη των διατάξεων του [...] άρθρου 1 παράγραφος 1 και του [...] άρθρου 22 [του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ], συντάξεως επιζώντων ίσης με το 60 % της συντάξεως αρχαιότητας που θα κατεβάλετο στον υπάλληλο, αν αυτός ηδύνατο να την απαιτήσει, χωρίς την προϋπόθεση διαρκείας της υπηρεσίας ή την ηλικία του, κατά το χρόνο του θανάτου.

Η πλήρωση της χρονικής προϋποθέσεως που προβλέπεται ανωτέρω δεν απαιτείται, αν ένα ή περισσότερα τέκνα προέρχονται από αυτό το γάμο ή από προγενέστερο γάμο του υπαλλήλου, εφόσον ο επιζών σύζυγος επιμελείται ή έχει επιμεληθεί αυτών των τέκνων ή αν ο θάνατος του υπαλλήλου προέκυψε από αναπηρία ή ασθένεια, από την οποία αυτός προσεβλήθη κατά την άσκηση των καθηκόντων του, είτε από ατύχημα.»

II. Το ιστορικό της διαφοράς

9. Ο ΗΚ, αναιρεσείων, και η Ν άρχισαν να συμβιώνουν κατά το έτος 1994, στη Λιέγη (Βέλγιο).

10. Η Ν ήταν υπάλληλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τοποθετήθηκε στο Κοινό Κέντρο Ερευνών (JRC) στη Σεβίλλη (Ισπανία) από τις 16 Μαΐου 2005.

11. Καθώς ο αναιρεσείων, ο οποίος πάσχει από διαβήτη τύπου II, αδυνατούσε να εργαστεί ή να παρακολουθήσει κύκλους εκπαίδευσης, η Ν κάλυπτε, υπό τις συνθήκες αυτές, τις ανάγκες του ζευγαριού.
12. Ο αναιρεσείων και η Ν τέλεσαν γάμο στη Λιέγη στις 9 Μαΐου 2014.
13. Η Ν απεβίωσε στις 11 Απριλίου 2015.
14. Στις 14 Απριλίου 2015, ο αναιρεσείων ενημερώθηκε προφορικώς από την Επιτροπή ότι δεν δικαιούνταν να λάβει σύνταξη επιζώντος (στο εξής: επίδικη απόφαση).
15. Στις 15 Ιουνίου 2015, υπέβαλε διοικητική ένσταση κατά της επίδικης αποφάσεως.
16. Με απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2015, η Επιτροπή απέρριψε την ένσταση αυτή με την αιτιολογία της ανεπαρκούς διάρκειας του γάμου, η οποία ήταν μικρότερη του έτους, επισημαίνοντας, επιπλέον, ότι δεν ήταν δυνατόν να ληφθεί υπόψη ο προηγηθείς χρόνος ελεύθερης συμβιώσεως προκειμένου να συμπληρωθεί η απαιτούμενη διάρκεια.

III. Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

17. Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 18 Φεβρουαρίου 2016, ο αναιρεσείων άσκησε προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως και την ικανοποίηση της ηθικής βλάβης την οποία υπέστη.
18. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3 του κανονισμού (ΕΕ, Ευρατόμ) 2016/1192⁴, η υπόθεση αυτή μεταφέρθηκε στο Γενικό Δικαστήριο από το στάδιο στο οποίο ευρισκόταν στις 31 Αυγούστου 2016.
19. Όσον αφορά το αίτημα ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως, ο αναιρεσείων προέβαλε ένσταση ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ, βάσει δύο αιτιάσεων αντλούμενων, πρώτον, από τον «αυθαίρετο και απρόσφορο» χαρακτήρα του κριτηρίου επιλεξιμότητας για τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος και, δεύτερον, από δυσμενή διάκριση λόγω παραβάσεως του άρθρου 21 του Χάρτη και του άρθρου 2 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία⁵.
20. Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή στο σύνολό της και καταδίκασε τον ΗΚ στα δικαστικά έξοδά του καθώς και στα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή.

IV. Τα αιτήματα των διαδίκων και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

21. Στις 12 Ιουλίου 2018, ο αναιρεσείων άσκησε αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου και ζήτησε από το Δικαστήριο:
 - να κρίνει την αναίρεση παραδεκτή και βάσιμη·
 - να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση·

⁴ Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουλίου 2016, για τη μεταβίβαση στο Γενικό Δικαστήριο της αρμοδιότητας εκδίκασεως σε πρώτο βαθμό των διαφορών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των υπαλλήλων της (ΕΕ 2016, L 200, σ. 137).

⁵ ΕΕ 2000, L 303, σ. 16.

- να εξετάσει και να κρίνει την υπόθεση δεχόμενο τους ισχυρισμούς που ο αναιρεσείων προέβαλε πρωτοδίκως, συμπεριλαμβανομένης και της καταδίκης της καθής στα δικαστικά έξοδα· ή, άλλως,
- να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο για να αποφανθεί επ’ αυτής, ρυθμίζοντας συνεπώς τα δικαστικά έξοδα σύμφωνα με το άρθρο 184 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

22. Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη της αιτήσεως αναιρέσεως και την καταδίκη του αναιρεσείοντος στο σύνολο των δικαστικών εξόδων.

23. Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρεμβαίνον υπέρ της Επιτροπής πρωτοδίκως, ζήτησε τη διεξαγωγή επ’ ακροατηρίου συζητήσεως βάσει του άρθρου 76, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, αίτημα το οποίο έγινε δεκτό.

24. Οι εκπρόσωποι των διαδίκων ανέπτυξαν προφορικούς τους ισχυρισμούς τους κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη ενώπιον του Δικαστηρίου στις 8 Μαΐου 2019.

V. Νομική ανάλυση

25. Στο πλαίσιο της αναλύσεώς μου, θεώρησα αναγκαίο να εξετάσω, καταρχάς, την αιτίαση του αναιρεσείοντος σχετικά με την τήρηση από το Γενικό Δικαστήριο της υποχρεώσεώς του αιτιολογήσεως, η οποία εκτιμώ ότι είναι βάσιμη, και συνεπώς προτείνω στο Δικαστήριο να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση επ’ αυτής της βάσεως. Λαμβάνοντας υπόψη την εκτίμηση αυτή καθώς και το γεγονός ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις για να εξεταστεί η υπόθεση, αξιολόγησα, ακολούθως, το παραδεκτό και το βάσιμο της προσφυγής που άσκησε ο αναιρεσείων ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και, κατόπιν της αξιολογήσεως αυτής, προτείνω την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής περί αρνήσεως χορηγήσεως συντάξεως επιζώντος στον αναιρεσείοντα.

A. Επί της αιτήσεως αναιρέσεως

26. Ο αναιρεσείων προβάλλει δύο λόγους αναιρέσεως προς στήριξη της αιτήσεώς του αναιρέσεως, εκ των οποίων ο πρώτος αντλείται από παράβαση του άρθρου 17, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ, καθώς και από αμφίσημη, ασυνεπή και αντιφατική αιτιολογία της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ενώ ο δεύτερος από παραβίαση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων καθώς και από ανεπαρκή αιτιολογία της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

27. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, ο αναιρεσείων φαίνεται να συγχέει, στο πλαίσιο των δύο προβαλλόμενων λόγων αναιρέσεως, αφενός, μια αιτίαση σχετικά με την υποχρέωση αιτιολογήσεως την οποία υπέχει το Γενικό Δικαστήριο και, αφετέρου, μια αιτίαση σχετικά με το βάσιμο της αιτιολογίας της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ζητήματα διακριτά τα οποία χρήζουν χωριστής εξετάσεως.

28. Όσον αφορά την υποχρέωση αιτιολογήσεως, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η συλλογιστική της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως πρέπει να προκύπτει κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο από την αιτιολογία του Γενικού Δικαστηρίου, έτσι ώστε οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν τους λόγους στους οποίους στηρίζεται η απόφαση αυτή και το Δικαστήριο να μπορεί να ασκήσει τον δικαιοδοτικό του έλεγχο⁶.

⁶ Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 11ης Ιουνίου 2015, EMA κατά Επιτροπής (C-100/14 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:382, σκέψη 67 και εκεί μνημονεύομενη νομολογία), και της 26ης Μαΐου 2016, Rose Vision κατά Επιτροπής (C-224/15 P, EU:C:2016:358, σκέψη 24).

29. Το αν η αιτιολογία μιας αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου είναι αντιφατική ή ανεπαρκής αποτελεί νομικό ζήτημα, το οποίο ως τέτοιο μπορεί να προβληθεί κατ' αναίρεση⁷. Επιπλέον, η παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως των αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου συνιστά λόγο δημοσίας τάξεως που τα δικαστήρια της Ένωσης πρέπει να λαμβάνουν υπόψη αυτεπαγγέλτως⁸.

30. Προκειμένου να εκτιμηθεί η αιτιολογία της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, επιβάλλεται προηγουμένως να υπομνησθεί το αντικείμενο της διαφοράς ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, ήτοι κύριο αίτημα ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως, το οποίο στηριζόταν σε ένσταση ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ, βάσει δύο αιτιάσεων αντλούμενων, πρώτον, από τον «αυθαίρετο και απρόσφορο» χαρακτήρα του κριτηρίου επιλεξιμότητας για τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος και, δεύτερον, από δυσμενή διάκριση λόγω παραβάσεως του άρθρου 21 του Χάρτη και του άρθρου 2 της οδηγίας 2000/78.

31. Αυτές οι δύο αιτιάσεις, τυπικώς διακριτές μεταξύ τους, αποτελούν στην πραγματικότητα μία και μόνον αιτίαση αναγόμενη στην παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως⁹, η οποία κατοχυρώνεται πλέον στο άρθρο 20 του Χάρτη και επιβάλλει να μην επιφυλάσσεται διαφορετική μεταχείριση σε συγκρίσιμες καταστάσεις ούτε η ίδια μεταχείριση σε ανόμοιες καταστάσεις, εκτός αν μια τέτοια μεταχείριση δικαιολογείται αντικειμενικά¹⁰.

32. Η διαφορετική μεταχείριση δύο κατηγοριών προσώπων που βρίσκονται σε συγκρίσιμες καταστάσεις μπορεί να δικαιολογείται αντικειμενικά από οποιονδήποτε θεμιτό σκοπό, εφόσον το επίμαχο μέτρο είναι πρόσφορο και αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού, πράγμα που αμφισβητεί ακριβώς ο αναιρεσείων επικαλούμενος τον «αυθαίρετο και απρόσφορο» χαρακτήρα της προϋποθέσεως κατά την οποία ο επιζών σύζυγος πρέπει, κατά τον χρόνο θανάτου του υπαλλήλου, να έχει διατελέσει σύζυγος επί τουλάχιστον ένα έτος, προκειμένου να μπορεί να λάβει τη σύνταξη επιζώντος.

33. Όμως, στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο αρκέστηκε στη διαδοχική εξέταση των δύο αιτιάσεων χωρίς να προβεί σε οποιονδήποτε χαρακτηρισμό, πράγμα που, κατά τη γνώμη μου, αποτελεί αιτιολογία από την οποία δεν προκύπτει σαφώς η συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου.

34. Συναφώς, ο αναιρεσείων υποστηρίζει ότι η αιτιολογία της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως είναι «αμφίσημη, ασυνεπής και αντιφατική». Επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι το Γενικό Δικαστήριο, σε ορισμένες σκέψεις, ερμηνεύει την έννοια του «συζύγου» ως αποκλειστικά συναρτώμενη με το έγγαμο καθεστώς, ενώ σε άλλες σκέψεις της αποφάσεως αντιμετωπίζει τις έννοιες του «συζύγου» και της «μη έγγαμης σχέσεως συμβιώσεως» καθ' όμοιο τρόπο.

35. Επιβάλλεται η επισήμανση ότι, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της πρώτης αιτιάσεως του αναιρεσείοντος, το Γενικό Δικαστήριο προέβη σε ερμηνεία της έννοιας του «επιζώντος συζύγου» και διαπίστωσε, στη σκέψη 23 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι οι διατάξεις του άρθρου 17, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ είναι σαφείς και ακριβείς και εκθέτουν, χωρίς αμφισημία, τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος, δηλαδή «να είχε διατελέσει σύζυγος του αποβιώσαντος υπαλλήλου επί ένα τουλάχιστον έτος».

7 Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 8ης Φεβρουαρίου 2007, *Groupe Danone* κατά Επιτροπής (C-3/06 P, EU:C:2007:88, σκέψη 45), και της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Planet* κατά Επιτροπής (C-314/11 P, EU:C:2012:823, σκέψη 63).

8 Βλ. απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, *Mindo* κατά Επιτροπής (C-652/11 P, EU:C:2013:229, σκέψη 30).

9 Η αιτίαση που αντλείται από τον «αυθαίρετο και απρόσφορο» χαρακτήρα αναπαράγει εν μέρει τη σκέψη 72 της αποφάσεως της 15ης Απριλίου 2010, *Gualtieri* κατά Επιτροπής (C-485/08 P, EU:C:2010:188), η οποία μνημονεύεται στο σημείο 19 του δικογράφου της αιτήσεως αναίρεσεως και περιέχει την απάντηση του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της εξετάσεως λόγου αντλούμενου από την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως. Την εν λόγω ανάλυση της επιχειρηματολογίας του αναιρεσείοντος συμμερίζονται το Συμβούλιο (σημείο 6 του υπομνήματος παρεμβάσεως) και η Επιτροπή (σημείο 2 των παρατηρήσεων επί του υπομνήματος παρεμβάσεως του Συμβουλίου).

10 Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 5ης Ιουνίου 2008, *Wood* (C-164/07, EU:C:2008:321, σκέψη 13), και της 19ης Νοεμβρίου 2009, *Sturgeon* κ.λπ. (C-402/07 και C-432/07, EU:C:2009:716, σκέψη 48).

36. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο προβαίνει σε αποκλειστική εξομοίωση της έννοιας του «συζύγου» με το έγγαμο καθεστώς, την οποία και επαναλαμβάνει στις σκέψεις 25 και 30¹¹, αναφερόμενο στο σύννηθες περιεχόμενο της εν λόγω έννοιας, καθώς και στις σκέψεις 27 έως 29, λαμβάνοντας υπόψη την καθολικότητα της έννοιας του «γάμου» ως μορφής αστικής ένωσης που αναγνωρίζεται σε όλα τα κράτη μέλη και δημιουργεί ειδικές έννομες υποχρεώσεις, τούτο δε σε αντιδιαστολή προς την μη έγγαμη σχέση συμβίωσης ή την ελεύθερη συμβίωση.

37. Συνεπώς, προκαλεί τουλάχιστον έκπληξη το γεγονός ότι στη σκέψη 32 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, η οποία μάλιστα έχει συμπερασματικό χαρακτήρα, επισημαίνεται ότι ο νομοθέτης της Ένωσης, καθόσον περιόρισε τη χορήγηση της εν λόγω συντάξεως στα πρόσωπα που έχουν τελέσει νόμιμο γάμο «καθώς και στα πρόσωπα που έχουν καταχωρισθεί ως σύντροφοι και δεν δύνανται νομίμως να τελέσουν γάμο», δεν ενήργησε αυθαιρέτως.

38. Κατά συνέπεια, από τη σκέψη αυτή προκύπτει σαφώς ότι η σύνταξη επιζώντος δεν χορηγείται μόνο στον επιζώντα σύζυγο αποκλειστικώς νοούμενο στο πλαίσιο έγγαμου καθεστώτος, και τούτο αντιθέτως προς τα όσα διαλαμβάνονται προηγουμένως και χωρίς το Γενικό Δικαστήριο να παρέχει κάποια εξήγηση που να καθιστά δυνατή την κατανόηση της εν λόγω ενδείξεως υπέρ της αναγνωρίσεως του δικαιώματος συντάξεως, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, και στην περίπτωση μη έγγαμης σχέσεως συμβίωσης.

39. Στη σκέψη 28 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο είχε βεβαίως επισημάνει, πλην όμως με αόριστη διατύπωση, ότι «ο γάμος δεν μπορεί κατ' αρχήν να συγκριθεί με την ελεύθερη συμβίωση ή με άλλες πραγματικές καταστάσεις», αφήνοντας να εννοηθεί, με τη χρήση του όρου «κατ' αρχήν», ότι είναι δυνατόν κατ' εξαίρεση να ισχύει κάτι διαφορετικό, χωρίς περαιτέρω διευκρίνιση.

40. Όσον αφορά την εκτίμηση της δεύτερης αιτιάσεως που προβάλλει ο αναιρεσείων, η οποία αντλείται από παραβίαση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων, το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 48, 51 και 53 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, επιβεβαιώνει την αποκλειστική συνάρτηση του επιζώντος συζύγου με το έγγαμο καθεστώς, δεδομένου ότι ο έλεγχος συγκρισιμότητας στον οποίο προβαίνει διενεργείται μεταξύ της καταστάσεως αποβιώσαντος υπαλλήλου ο οποίος είχε ζηήσει σε ελεύθερη ένωση και της καταστάσεως υπαλλήλου «που υπήρξε έγγαμος».

41. Εντούτοις, στη σκέψη 47 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει ότι η προϋπόθεση για τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος ανάγεται στη νομική φύση των δεσμών που συνέδεαν τον αποβιώσαντα υπάλληλο «με τον επιζώντα σύζυγο ή σύντροφο», χωρίς και πάλι περαιτέρω διευκρίνιση όσον αφορά τη μνεία της συντροφικής σχέσεως και το ακριβές περιεχόμενο της έννοιας αυτής, η οποία είναι δυνατόν να καλύπτει την περίπτωση νόμιμης ένωσης υπό τη μορφή επισήμως καταχωρισμένης μη έγγαμης σχέσεως συμβίωσης, για την οποία γίνεται λόγος στη σκέψη 32 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ή την περίπτωση ελεύθερης ένωσης όπως η ελεύθερη συμβίωση του αναιρεσείοντος με την αποβιώσασα υπάλληλο πριν από τον γάμο τους.

42. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η σκέψη 47 πρέπει να ερμηνευθεί λαμβανομένης υπόψη της χρήσεως του συνδέσμου «ή», η οποία συνεπάγεται διαφορετική εκτίμηση για καθεμία εκ των μνημονευόμενων περιπτώσεων, εκ των οποίων μόνον η πρώτη, που περιλαμβάνει την ύπαρξη γάμου, είναι επιλέξιμη για τη χορήγηση συντάξεως επιζώντων.

43. Εντούτοις, η ερμηνεία αυτή αντικρούεται από τη σκέψη 32 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, η οποία υπομνήσθηκε ανωτέρω.

¹¹ Στη σκέψη 31 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει ρητώς ότι η έννοια του «συζύγου» αφορά «αποκλειστικά» σχέση που βασίζεται σε νόμιμο γάμο κατά την παραδοσιακή έννοια του όρου.

44. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι από την αιτιολογία της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως δεν προκύπτει κατά τρόπο σαφή και κατανοητό η συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου όσον αφορά τους δικαιούχους της συντάξεως επιζώντων, πράγμα που οφείλεται, κατά τη γνώμη μου, σε ελλιπή ανάλυση των διατάξεων του ΚΥΚ που αφορούν το ζήτημα της χορηγήσεως της εν λόγω συντάξεως.

45. Το Γενικό Δικαστήριο αρκέστηκε στη μνεία του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ, παραλείποντας να αναφερθεί σε άλλες κρίσιμες διατάξεις του ΚΥΚ, ήτοι στο άρθρο 79 του ΚΥΚ καθώς και, κυρίως, στο άρθρο 1δ, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ και στο άρθρο 1, παράγραφος 2, του παραρτήματος VII του ΚΥΚ.

46. Το άρθρο 1δ, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ επεκτείνει τα πλεονεκτήματα και δικαιώματα που απορρέουν από τον ΚΥΚ για τους έγγαμους υπαλλήλους σε όλα τα μέλη μη έγγαμων σχέσεων συμβιώσεως, αλλά, δυνάμει της παραπομπής στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του παραρτήματος VII του ΚΥΚ, μόνο στους συντρόφους των οποίων η μη έγγαμη σχέση συμβιώσεως έχει καταχωρισθεί επισήμως και οι οποίοι δεν δύνανται νομίμως να τελέσουν γάμο¹².

47. Επομένως, το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του παραρτήματος VII του ΚΥΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ, επεκτείνει το δικαίωμα συντάξεως επιζώντων στα ζευγάρια που βρίσκονται σε επισήμως καταχωρισμένη σχέση συμβιώσεως και δεν δύνανται νομίμως να τελέσουν γάμο σε ορισμένα κράτη μέλη, αφορά δε την περίπτωση των ομόφυλων ζευγαριών.

48. Ως εκ τούτου, η έννοια του «επιζώντος συζύγου» δεν μπορεί να εξομοιωθεί αποκλειστικά με το έγγαμο καθεστώς.

49. Η ως άνω συνδυαστική ερμηνεία των κρίσιμων διατάξεων του ΚΥΚ εξηγεί ενδεχομένως τη διατύπωση της σκέψεως 32 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, κατά την οποία η χορήγηση της συντάξεως επιζώντων περιορίζεται μόνο στα πρόσωπα που έχουν τελέσει νόμιμο γάμο «καθώς και στα πρόσωπα που έχουν καταχωρισθεί ως σύντροφοι και δεν δύνανται νομίμως να τελέσουν γάμο», χωρίς όμως να γίνεται σχετική μνεία στην απόφαση.

50. Ωστόσο, το ζήτημα του προσωπικού πεδίου εφαρμογής του άρθρου 17, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ συνδέεται στενά με το ζήτημα της συγκρισιμότητας των καταστάσεων που σταθμίζονται προκειμένου να εξακριβωθεί η συμβατότητα της διατάξεως αυτής με τη γενική αρχή της ίσης μεταχειρίσεως.

51. Εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο εξακριβώνει κατά πόσον η κατάσταση αποβιώσαντος υπαλλήλου που είχε ζήσει σε ελεύθερη ένωση, σταθερή και μακροχρόνια, και είχε προσφέρει στον σύντροφό του τη δυνατότητα να ωφελείται από τα εισοδήματά του είναι συγκρίσιμη με την κατάσταση αποβιώσαντος υπαλλήλου που είχε υπάρξει έγγαμος, παραβλέποντας την περίπτωση των καταχωρισμένων συντρόφων που δεν δύνανται νομίμως να τελέσουν γάμο¹³, για την οποία γίνεται εντούτοις λόγος στη σκέψη 32 της αποφάσεως, ενώ ο αναιρεσειών επικαλούνταν, ιδίως, τη συγκρισιμότητα των νόμιμων ενώσεων και των ελεύθερων ενώσεων προκειμένου να στηρίξει τον ισχυρισμό του περί παραβιάσεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως.

12 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του παραρτήματος VII του ΚΥΚ προβλέπει, περαιτέρω, ότι κανείς από τους συντρόφους της σχέσεως συμβιώσεως δεν πρέπει να διατελεί σε έγγαμη σχέση συμβιώσεως ούτε σε άλλη μη έγγαμη σχέση συμβιώσεως και ότι οι σύντροφοι πρέπει να μη συνδέονται μεταξύ τους με ορισμένους δεσμούς συγγένειας.

13 Αυτή η παρατήρηση είναι ανεξάρτητη από το ενδεχόμενο ο έλεγχος συγκρισιμότητας να καταλήξει στο ίδιο αποτέλεσμα αν συμπεριλάβει τη δεύτερη αυτή κατηγορία προσώπων.

52. Η ανωτέρω μονοδιάστατη κατηγοριοποίηση και σύγκριση των καταστάσεων καθιστά δυσνόητη τη συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου και όσον αφορά την αιτίαση σχετικά με τον «αυθαίρετο και απρόσφορο» χαρακτήρα της προϋποθέσεως περί ελάχιστης διάρκειας ενός έτους του γάμου, υπενθυμίζεται δε ότι ο αναιρεσείων ήταν όντως παντρεμένος με την αποβιώσασα υπάλληλο και το αίτημά του για τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος απορρίφθηκε λόγω της μικρότερης του έτους διάρκειας του γάμου και, επιπλέον, λόγω της αρνήσεως συνεκτιμήσεως του προηγθέντος χρόνου ελεύθερης συμβιώσεως.

53. Το Γενικό Δικαστήριο, στη σκέψη 35 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, αρκείται στη διαπίστωση ότι η προϋπόθεση περί ελάχιστης διάρκειας ενός έτους του γάμου «δεν είναι απρόσφορη για την επίτευξη του σκοπού της καταπολέμησης της απάτης»¹⁴, πράγμα που σημαίνει κατ' ανάγκην ότι ελήφθη υπόψη ένας θεμιτός σκοπός που διαφοροποιεί συγκρίσιμες καταστάσεις και ότι ασκήθηκε έλεγχος αναλογικότητας, χωρίς ωστόσο να γίνεται κατανοητό πώς το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε σε αυτό το συμπέρασμα μέσω της πραγματοποιηθείσας σταθμίσεως των καταστάσεων βάσει της οποίας επιβεβαίωσε ότι οι εν λόγω καταστάσεις δεν είναι συγκρίσιμες.

54. Η διαφορούμενη συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου προκύπτει επίσης και από την ανάγνωση των σκέψεων 35 και 36 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, καθώς, στην πρώτη εκ των σκέψεων αυτών, διαπιστώνεται ο πρόσφορος χαρακτήρας της προϋποθέσεως περί διάρκειας ενός έτους για την επίτευξη του σκοπού της «καταπολέμησης της απάτης» και ακολούθως, στη δεύτερη σκέψη, συνάγεται το συμπέρασμα ότι το διπλό κριτήριο του γάμου διάρκειας μεγαλύτερης του έτους δεν είναι «συνεπώς» ούτε αυθαίρετο ούτε απρόσφορο υπό το πρίσμα του «σκοπού που επιδιώκεται με τη σύνταξη επιζώντων».

55. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Γενικό Δικαστήριο αναφέρεται σε δύο διακριτές έννοιες, δηλαδή στον θεμιτό σκοπό που δικαιολογεί τη διαφοροποίηση συγκρίσιμων καταστάσεων και στον σκοπό της συντάξεως επιζώντων, υπό το πρίσμα του οποίου πρέπει να εξακριβωθεί αν η πραγματική και νομική κατάσταση των ενδιαφερομένων είναι συγκρίσιμη, χωρίς να εξηγεί την αιτιώδη σχέση μεταξύ αυτών των δύο σημείων και προκαλώντας, ως εκ τούτου, σύγχυση μεταξύ των δύο ως άνω εννοιών.

56. Αν το Δικαστήριο συμμεριστεί την ανάλυσή μου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέβη την υποχρέωσή του αιτιολογήσεως, καθώς το διαφορούμενο σκεπτικό στο οποίο βασίζεται η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δεν παρέχει στον αναιρεσείοντα τη δυνατότητα να κατανοήσει τη συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου όσον αφορά τον ισχυρισμό περί παραβιάσεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, επί της οποίας στηρίζεται η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ και, ως εκ τούτου, την απόρριψη της προσφυγής του, ούτε στο Δικαστήριο να ασκήσει τον δικαιοδοτικό έλεγχό του επί του σημείου αυτού.

57. Εξάλλου, για λόγους πληρότητας, επισημαίνω ότι η Επιτροπή, στο υπόμνημά της αντικρούσεως, ζήτησε να κριθεί απαράδεκτο το ακυρωτικό αίτημα, προβάλλοντας έλλειψη αντιστοιχίας μεταξύ της διοικητικής ενστάσεως και της προσφυγής, δεδομένου ότι το έγγραφο της πρώτης εξ αυτών δεν περιέχει ισχυρισμό περί ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ.

58. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δεν δίδει απάντηση σε αυτό το επιχείρημα ούτε το μνημονεύει.

¹⁴ Πέραν του γεγονότος ότι η αιτίαση σχετικά με τον «αυθαίρετο και απρόσφορο» χαρακτήρα της προϋποθέσεως περί ελάχιστης διάρκειας ενός έτους του γάμου είναι ούτως ή άλλως σαφής, ο αναιρεσείων, αντιθέτως προς τα όσα επισημαίνει το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 34 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ανέπτυξε, στα σημεία 14 έως 16 των παρατηρήσεών του επί του υπομνήματος παρεμβάσεως του Συμβουλίου, κριτική επιχειρηματολογία όσον αφορά τον σκοπό που δικαιολογεί τη διαφοροποίηση.

59. Πρέπει να υπομνησθεί ότι, στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως, ο έλεγχος του Δικαστηρίου έχει ως σκοπό, μεταξύ άλλων, να εξακριβώσει αν το Γενικό Δικαστήριο απάντησε επαρκώς κατά νόμο στο σύνολο των επιχειρημάτων που προέβαλε ο αναιρεσείων¹⁵.

60. Επίσης, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ο λόγος που αντλείται από παράλειψη του Γενικού Δικαστηρίου να απαντήσει σε πρωτοδίκως προβληθέν επιχειρήμα ισοδυναμεί, κατ' ουσίαν, με επίκληση παραβάσεως της υποχρέωσης αιτιολογήσεως η οποία απορρέει από το άρθρο 36 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχει εφαρμογή στο Γενικό Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 53, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω Οργανισμού, και του άρθρου 81 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου¹⁶, ενώ υπενθυμίζεται ότι ο λόγος που αντλείται από παράβαση της εν λόγω υποχρέωσης συνιστά λόγο δημοσίας τάξεως που τα δικαστήρια της Ένωσης πρέπει να λαμβάνουν υπόψη αυτεπαγγέλτως, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω.

61. Επομένως, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πάσχει από πρόδηλη έλλειψη αιτιολογίας όσον αφορά την αιτίαση περί απαραδέκτου της προσφυγής.

62. Κατά συνέπεια, λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω δύο παραβάσεις της υποχρέωσης αιτιολογήσεως την οποία υπέχει το Γενικό Δικαστήριο, και χωρίς να χρειάζεται να εξεταστούν οι επί της ουσίας λόγοι που προβάλλει ο αναιρεσείων προς στήριξη της αιτήσεώς του αναιρέσεως, φρονώ ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πρέπει να αναιρεθεί.

63. Κατά το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε περίπτωση αναιρέσεως της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου, το Δικαστήριο μπορεί να αποφανθεί οριστικώς επί της διαφοράς, εφόσον αυτή είναι ώριμη προς εκδίκαση, ή να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο για να αποφανθεί επ' αυτής.

64. Εν προκειμένω, φρονώ ότι το Δικαστήριο είναι σε θέση να αποφανθεί επί της ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ που προέβαλε πρωτοδίκως ο αναιρεσείων, στο μέτρο που, αφενός, η έκθεση των αναγκαίων για την απόφαση πραγματικών περιστατικών είναι πλήρης, επαρκής και δεν αποτελεί αντικείμενο αμφισβήτησεως μεταξύ των διαδίκων και, αφετέρου, τα στοιχεία της διαφοράς συζητήθηκαν κατ' αντιμωλίαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και του Δικαστηρίου. Επιπλέον, πρέπει να ληφθεί υπόψη το συμφέρον του αναιρεσείοντος για ταχεία έκδοση οριστικής αποφάσεως, με την υπόμνηση ότι το αίτημά του για τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος υποβλήθηκε τον Απρίλιο του 2015.

B. Επί της προσφυγής ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου

65. Το Δικαστήριο, εξετάζοντας την υπόθεση, οφείλει να αποφανθεί επί της διαφοράς όπως αυτή είχε ανακύψει ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και, συνεπώς, παρέλκει η απόφαση επί των λόγων αναιρέσεως καθώς και επί του απαραδέκτου του πρώτου εκ των λόγων αναιρέσεως, που προβλήθηκε από το Συμβούλιο κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

66. Πρωτοδίκως, ο αναιρεσείων ζήτησε την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως και, «εφόσον είναι αναγκαίο», την ακύρωση της αποφάσεως περί απορρίψεως της διοικητικής ενστάσεως. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, αίτημα ακυρώσεως που στρέφεται τυπικώς κατά αποφάσεως περί απορρίψεως διοικητικής ενστάσεως έχει ως αποτέλεσμα, στην περίπτωση που η

¹⁵ Πρβλ. αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 1998, Baustahlgewebe κατά Επιτροπής (C-185/95 P, EU:C:1998:608, σκέψη 128), της 29ης Απριλίου 2004, British Sugar κατά Επιτροπής (C-359/01 P, EU:C:2004:255, σκέψη 47), και της 28ης Ιουνίου 2005, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψη 244).

¹⁶ Βλ. απόφαση της 20ής Μαΐου 2010, Γκόγκος κατά Επιτροπής (C-583/08 P, EU:C:2010:287, σκέψη 29), και διάταξη της 31ης Μαρτίου 2011, EMC Development κατά Επιτροπής (C-367/10 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2011:203, σκέψη 46).

απόφαση αυτή στερείται αυτοτελούς περιεχομένου, να υποβάλλεται στην κρίση του Γενικού Δικαστηρίου η πράξη κατά της οποίας υποβλήθηκε η διοικητική ένσταση¹⁷. Εν προκειμένω, δεδομένου ότι η απόφαση περί απορρίψεως της διοικητικής ενστάσεως στερείται αυτοτελούς περιεχομένου, η προσφυγή πρέπει να θεωρηθεί ότι στρέφεται μόνον κατά της επίδικης αποφάσεως.

1. Επί του παραδεκτού

67. Με το υπόμνημά της αντικρούσεως, η Επιτροπή ζήτησε να κριθεί απαράδεκτο το ακυρωτικό αίτημα, προβάλλοντας έλλειψη αντιστοιχίας μεταξύ της διοικητικής ενστάσεως και της προσφυγής, δεδομένου ότι το έγγραφο της πρώτης δεν περιέχει ισχυρισμό περί ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ.

68. Συναφώς, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι ο κανόνας της αντιστοιχίας μεταξύ της κατά το άρθρο 91, παράγραφος 2, του ΚΥΚ προηγούμενης διοικητικής ενστάσεως και της επακόλουθης προσφυγής απαιτεί, επί ποινή απαραδέκτου, ένας λόγος που προβάλλεται ενώπιον του δικαστηρίου της Ένωσης να έχει ήδη προβληθεί στο πλαίσιο της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας, ούτως ώστε η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή να ήταν σε θέση να γνωρίζει τις αιτιάσεις που διατυπώνει ο ενδιαφερόμενος κατά της προσβαλλόμενης αποφάσεως¹⁸.

69. Επομένως, στις υπαλληλικές προσφυγές, τα αιτήματα που προβάλλονται ενώπιον του δικαστηρίου της Ένωσης μπορούν να περιέχουν μόνον αμφισβητήσεις που στηρίζονται στην ίδια αιτία με εκείνη των αμφισβητήσεων που προβλήθηκαν με τη διοικητική ένσταση, διευκρινιζόμενου ότι οι αμφισβητήσεις αυτές μπορούν να αναπτυχθούν ενώπιον του δικαστηρίου της Ένωσης με την προβολή λόγων και επιχειρημάτων που δεν περιλαμβάνονται κατ' ανάγκην στη διοικητική ένσταση, αλλά συνδέονται στενά προς αυτήν¹⁹.

70. Έχει διευκρινιστεί, αφενός, ότι, δεδομένου ότι η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία έχει άτυπο χαρακτήρα και οι ενδιαφερόμενοι ενεργούν γενικώς στο στάδιο αυτό χωρίς την επικουρία δικηγόρου, η διοίκηση δεν πρέπει να ερμηνεύει τις ενστάσεις κατά τρόπο συστατικό, αλλά πρέπει, αντιθέτως, να τις εξετάζει με ευρύ πνεύμα, και, αφετέρου, ότι το άρθρο 91 του ΚΥΚ δεν έχει ως σκοπό να δεσμεύσει, κατά τρόπο άκαμπτο και οριστικό, την ενδεχόμενη ένδικη διαδικασία, εφόσον η προσφυγή δεν μεταβάλλει ούτε την αιτία ούτε το αντικείμενο της διοικητικής ενστάσεως²⁰.

71. Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι τη διοικητική ένσταση την συνέταξε ο ίδιος ο αναιρεσείων χωρίς να μνημονεύσει σε αυτήν ένσταση ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ, παρατηρείται δε ότι η εν λόγω διοικητική ένσταση συνετάγη κατόπιν απλής προφορικής ενημερώσεως για την άρνηση χορηγήσεως της συντάξεως επιζώντος λόγω ανεπαρκούς διάρκειας του γάμου. Με αυτή τη διοικητική ένσταση, ο αναιρεσείων αμφισβήτησε τη θέση της Επιτροπής, επικαλούμενος την κοινή ζωή του με την αποβιώσασα υπάλληλο για πάνω από είκοσι έτη στο πλαίσιο ελεύθερης συμβιώσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας του προαναφερθέντος άρθρου λόγω παραβιάσεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως πρέπει να θεωρηθεί ότι συνδέεται αρκούντως στενά με τη διοικητική ένσταση.

72. Εν πάση περιπτώσει, έχει κριθεί ότι είναι παραδεκτή η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας που προβάλλεται για πρώτη φορά στο στάδιο της ένδικης προσφυγής, κατά παρέκκλιση από τον κανόνα της αντιστοιχίας²¹.

17 Βλ. απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1989, Vainker κατά Κοινοβουλίου (293/87, EU:C:1989:8, σκέψη 8).

18 Βλ. αποφάσεις της 25ης Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Μοσχονάκη (T-476/11 P, EU:T:2013:557, σκέψη 71), και της 4ης Ιουλίου 2014, Kimman κατά Επιτροπής (T-644/11 P, EU:T:2014:613, σκέψη 43).

19 Βλ. απόφαση της 4ης Ιουλίου 2014, Kimman κατά Επιτροπής (T-644/11 P, EU:T:2014:613, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

20 Βλ. απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Μοσχονάκη (T-476/11 P, EU:T:2013:557, σκέψη 76 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

21 Απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2016, EKT κατά Cerafogli (T-787/14 P, EU:T:2016:633).

2. Επί του αιτήματος ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής περί αρνήσεως χορηγήσεως της συντάξεως επιζώντος

73. Δεν αμφισβητείται ότι η προσφυγή που ασκήθηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου στηρίζεται αποκλειστικά σε ένσταση ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ, ένσταση της οποίας το παραδεκτό δεν αμφισβητείται, δεδομένου ότι η επίδικη απόφαση βασίζεται κατ' ουσίαν στη διάταξη αυτή.

74. Όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, το άρθρο 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ συγκαταλέγεται στις διατάξεις του ΚΥΚ που ρυθμίζουν το νομικό καθεστώς της συντάξεως επιζώντων.

75. Το άρθρο 79 του ΚΥΚ προβλέπει για τον επιζώντα σύζυγο του υπαλλήλου το δικαίωμα να λάβει τέτοια σύνταξη καθώς και το ύψος αυτής, υπό την επιφύλαξη των προϋποθέσεων που μνημονεύονται στο κεφάλαιο 4 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ, το οποίο περιλαμβάνει το άρθρο 17, που απαιτεί ο επιζών σύζυγος να έχει διατελέσει σύζυγος επί τουλάχιστον ένα έτος.

76. Εξάλλου, το άρθρο 1δ, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ ορίζει ότι οι μη έγγαμες σχέσεις συμβιώσεως αντιμετωπίζονται όπως και ο γάμος, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται όλοι οι απαιτούμενοι στο άρθρο 1, παράγραφος 2, του παραρτήματος VII όροι, δύο εκ των οποίων αφορούν την επισήμως καταχωρισθείσα σχέση συμβιώσεως και την αδυναμία του οικείου ζευγαριού να τελέσει νόμιμο γάμο.

77. Εφαρμόζοντας αυτές τις διατάξεις επ' ευκαιρία της εξετάσεως του αιτήματος του αναιρεσείοντος για τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος, η Επιτροπή έκρινε ότι, μολονότι ο ενδιαφερόμενος είχε πράγματι την ιδιότητα του επιζώντος συζύγου λόγω του γάμου του με την αποβιώσασα υπάλληλο, η προϋπόθεση σχετικά με τη διάρκεια του γάμου δεν πληρούνταν. Επιπλέον, η ύπαρξη κοινής ζωής για περισσότερα από 20 έτη στο πλαίσιο ελεύθερης συμβιώσεως δεν μπορούσε να ληφθεί υπόψη, διότι η προϋπόθεση για την εξομοίωση της μη έγγαμης σχέσεως συμβιώσεως με τον γάμο, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', σημείο iv, του παραρτήματος VII του ΚΥΚ και συνίσταται στην αδυναμία νόμιμης τελέσεως πολιτικού γάμου σε ορισμένο κράτος μέλος, δεν πληρούνταν.

78. Υπογραμμίζεται, υπό το πρίσμα της εκτάσεως του ελέγχου του Δικαστηρίου, ότι ο αναιρεσείων δεν προσάπτει στην Επιτροπή ότι υπέπεσε εν προκειμένω σε πλάνη εκτιμήσεως. Ισχυρίζεται μόνον ότι η αρνητική ατομική απόφαση της Επιτροπής είναι μη σύννομη διότι στηρίζεται σε παράνομο κανόνα δικαίου.

79. Μέσω δύο αιτιάσεων τυπικώς διακριτών, ο αναιρεσείων προβάλλει, κατ' ουσίαν, έλλειψη νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ λόγω παραβιάσεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, το δε δικόγραφο της αιτήσεως αναιρέσεως μνημονεύει, συναφώς, το άρθρο 21 του Χάρτη και το άρθρο 2 της οδηγίας 2000/78.

80. Το άρθρο 21, παράγραφος 1, του Χάρτη έχει ως εξής:

«Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, παρουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.»

81. Ο αναιρεσείων δεν διευκρίνισε τον λόγο της επίμαχης εν προκειμένω δυσμενούς διακρίσεως, αλλά από τα δικόγραφα του προκύπτει ότι η διάκριση αυτή ανάγεται στη νομική φύση του δεσμού που συνδέει τα μέλη ενός ζευγαριού, έννοια που δεν περιλαμβάνεται στον ανωτέρω κατάλογο, ο οποίος βεβαίως δεν είναι εξαντλητικός, όπως επιβεβαιώνεται από τη χρήση του επιρρήματος «ιδίως».

82. Εν πάση περιπτώσει, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, με βάση τα εκτιθέμενα στο δικόγραφο της αιτήσεως αναιρέσεως καθώς και τις παρατηρήσεις επί του υπομνήματος παρεμβάσεως του Συμβουλίου, ο αναιρεσείων αμφισβητεί σαφώς τη συμβατότητα του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ με τη γενική αρχή της ίσης μεταχειρίσεως. Η Επιτροπή και το Συμβούλιο ενέταξαν επίσης την άμυνά τους στο γενικότερο πλαίσιο της ίσης μεταχειρίσεως.

83. Η τήρηση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως συγκαταλέγεται στις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης και ο θεμελιώδης χαρακτήρας της κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 του Χάρτη, στον οποίο το άρθρο 6, παράγραφος 1, ΣΕΕ αναγνωρίζει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες. Όπως προκύπτει από το άρθρο 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, οι διατάξεις του απευθύνονται, μεταξύ άλλων, στα θεσμικά όργανα της Ένωσης, τα οποία υποχρεούνται, κατά συνέπεια, να σέβονται τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από αυτόν²².

84. Εν προκειμένω, ο αναιρεσείων προβάλλει παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 του Χάρτη, για δύο λόγους.

α) Επί της διαφορετικής μεταχειρίσεως των ζευγαριών σε ελεύθερη συμβίωση

85. Προκαταρκτικώς, πρέπει να τονιστεί ότι η ομοιότητα των καταστάσεων πρέπει να εκτιμάται υπό το φως του αντικειμένου και του σκοπού της πράξεως της Ένωσης που εισάγει την επίμαχη διάκριση²³.

86. Αντικείμενο και σκοπός της συντάξεως επιζώντων που προβλέπεται, ιδίως, στο άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ είναι να χορηγηθεί στον επιζώντα σύζυγο ένα υποκατάστατο εισόδημα προκειμένου να αντισταθμιστεί εν μέρει η απώλεια των εισοδημάτων του αποβιώσαντος συζύγου του²⁴.

87. Ο αναιρεσείων υποστηρίζει ότι ένα ζευγάρι που βρίσκεται σε σταθερή και μακροχρόνια σχέση ελεύθερης συμβίωσης, στο πλαίσιο της οποίας ο ένας σύντροφος παρέχει στον άλλο οικονομική συνδρομή, και ένα ζευγάρι που έχει τελέσει γάμο ή έχει συνάψει μη έγγαμη σχέση συμβιώσεως βρίσκονται σε συγκρίσιμες καταστάσεις, η δε στέρηση του επιζώντος μέλους ζευγαριού που βρίσκεται σε ελεύθερη συμβίωση από τη σύνταξη επιζώντος συνιστά παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως.

88. Συναφώς, ο αναιρεσείων προσεγγίζει τον σκοπό της συντάξεως επιζώντων στηριζόμενος σε ex post ανάλυση του ζευγαριού, αντί της ex ante αναλύσεως στην οποία προβαίνουν οι υπόλοιποι διάδικοι, προσέγγιση βάσει της οποίας διαπιστώνεται ότι, κατά τον χρόνο του θανάτου ενός από τους ελευθέρως συμβιούντες συντρόφους, ο επιζών σύντροφος βρίσκεται σε κατάσταση ακριβώς ίδια με εκείνη του επιζώντος συζύγου, δηλαδή στην κατάσταση προσώπου που ωφελήθηκε επί χρόνια από τα εισοδήματα του συντρόφου του και αιφνιδίως τα στερείται.

89. Αυτή η περιοριστική ερμηνεία του σκοπού της συντάξεως επιζώντων, η οποία στηρίζεται σκοπίμως σε μια αποκλειστικώς υλική προσέγγιση της υπό εξέταση καταστάσεως μόνο κατά τον χρόνο θανάτου του υπαλλήλου, δεν εκφράζει με ακρίβεια την ratio legis του άρθρου 17, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ.

22 Βλ. απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2013, Επανεξέταση Επιτροπή κατά Strack (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, σκέψη 39). Επιπροσθέτως, σημειώνω ότι η αναφορά του αναιρεσείοντος στην οδηγία 2000/78, η οποία αποτελεί την έκφραση της γενικής αρχής της ίσης μεταχειρίσεως στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, δεν ασκεί επιρροή στην υπό κρίση υπόθεση, καθώς πρόκειται για διαφορά που αφορά τη νομιμότητα διατάξεως του ΚΥΚ.

23 Βλ. απόφαση της 1ης Μαρτίου 2011, Association belge des Consommateurs Test-Achats κ.λπ. (C-236/09, EU:C:2011:100, σκέψη 29).

24 Βλ. αποφάσεις της 21ης Οκτωβρίου 2009, Ramaekers-Jørgensen κατά Επιτροπής (F-74/08, EU:F:2009:142, σκέψη 53), και της 1ης Ιουλίου 2010, Mandt κατά Κοινοβουλίου (F-45/07, EU:F:2010:72, σκέψη 88).

90. Από τη διάταξη αυτή, σε συνδυασμό με τις λοιπές κρίσιμες διατάξεις του ΚΥΚ, προκύπτει ότι η χορήγηση της συντάξεως επιζώντων δεν υπόκειται σε προϋποθέσεις εισοδημάτων και/ή περιουσίας από τις οποίες συνάγεται αδυναμία του επιζώντος συζύγου να αντιμετωπίσει τις ανάγκες του και βάσει των οποίων αποδεικνύεται προγενέστερη οικονομική εξάρτησή του από τον αποβιώσαντα.

91. Η χορήγηση της εν λόγω συντάξεως αντισταθμίζει την απώλεια μιας αλληλεγγύης η οποία απορρέει από νόμιμες υποχρεώσεις που βαρύνουν τα μέλη ενός ζευγαριού ήδη από τον χρόνο συνάψεως της ένωσής τους και διαρκούν στον χρόνο. Συναφώς, επισημαίνεται ότι το άρθρο 26 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ προβλέπει ότι, όταν ο επιζών σύζυγος τελεί εκ νέου γάμο, παύει να δικαιούται τη σύνταξη επιζώντος, πράγμα που δεν συμβαίνει αν ο εν λόγω επιζών σύζυγος βρίσκεται σε σχέση ελεύθερης συμβίωσης (ή καταχωρισμένης σχέσεως συμβίωσης), ανεξάρτητα από τη διάρκεια και τη σταθερότητά της.

92. Η εν λόγω αλληλεγγύη προφανώς υφίσταται στο πλαίσιο του γάμου, της μοναδικής μορφής αστικής έννομης σχέσεως που είναι κοινή σε όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης²⁵ και παρουσιάζει ορισμένο βαθμό καθολικότητας ως προς το περιεχόμενό της²⁶, καθώς ο γάμος έχει ως κύριο αντικείμενο την οργάνωση των προσωπικών, υλικών και περιουσιακών υποχρεώσεων των συζύγων όσο διαρκεί η ένωσή τους. Προς τούτο, ιδρύει δικαιώματα και υποχρεώσεις μεταξύ των συζύγων, πράγμα που εκφράζεται μεταξύ άλλων με την ύπαρξη ενός καθήκοντος αρωγής και/ή συμβολής στα βάρη του γάμου, ενώ επιβάλλει και οικονομική αλληλεγγύη έναντι των τρίτων για τα οικιακά χρέη. Εξάλλου, ο γάμος υπόκειται σε αυστηρές διατυπώσεις καταχωρίσεως.

93. Παρά την ανομοιογένεια που χαρακτηρίζει τις εθνικές νομοθεσίες όσον αφορά την αναγνώριση της καταχωρισμένης μη έγγαμης σχέσεως συμβίωσης, μπορεί να υποστηριχθεί ότι και αυτό το είδος σχέσεως αντιστοιχεί σε κάποιο νομικό καθεστώς που διέπει τη ζωή του ζευγαριού, υπόκειται σε διατυπώσεις και περιλαμβάνει για τους συντρόφους δικαιώματα και υποχρεώσεις, οπότε ομοιάζει αναμφίβολα με το έγγαμο καθεστώς.

94. Αντιθέτως, η εν τοις πράγμασιν ή ελεύθερη ένωση, μορφή της οποίας είναι η ελεύθερη συμβίωση²⁷, εκφεύγει εξ ορισμού από οποιοδήποτε δεσμευτικό νομικό πλαίσιο για όσους έχουν επιλέξει τη συγκεκριμένη μορφή ένωσης και άρα δεν επιφέρει νομικές και περιουσιακές συνέπειες στις σχέσεις μεταξύ των συντρόφων. Ο προσδιορισμός της φύσεως των σχέσεων αυτών, οι οποίες ενδέχεται να εκφράζουν μια εν τοις πράγμασιν αλληλεγγύη μεταξύ των συντρόφων, εξαρτάται αποκλειστικά από τη βούληση και τις επιλογές των μελών μιας ένωσης που δεν υπόκειται σε καμία διατύπωση.

95. Ο αναιρεσείων αναφέρεται στη θεωρία καθώς και σε αποφάσεις βελγικών δικαστηρίων που αναγνωρίζουν, μεταξύ των συντρόφων που βρίσκονται σε ελεύθερη συμβίωση, την ύπαρξη φυσικών ενοχών οι οποίες μπορούν να μετατραπούν σε αστικές ενοχές. Πέραν του γεγονότος ότι, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της συγκρισιμότητας των καταστάσεων των ενδιαφερομένων, το δικαστήριο της Ένωσης πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις αντιλήψεις που κρατούν στο σύνολο της Ένωσης και όχι μόνο σε ένα κράτος μέλος²⁸, το νομολογιακό παράδειγμα που επικαλείται ο αναιρεσείων αποδεικνύει ότι η μετατροπή της φυσικής ενοχής, η οποία δεσμεύει μόνο συνειδησιακά, σε αστική ενοχή, έχουσα έννομες συνέπειες, εξαρτάται αποκλειστικά από τη μονομερή δέσμευση της βουλήσεως ενός εκ των ελευθέρως συμβιούντων συντρόφων.

25 Βλ. απόφαση της 6ης Μαΐου 2014, Forget κατά Επιτροπής (F-153/12, EU:F:2014:61, σκέψη 29).

26 Πρβλ. απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2009, Επιτροπή κατά Roodhuijzen (T-58/08 P, EU:T:2009:385, σκέψη 75).

27 Το άρθρο 515-8 του γαλλικού Αστικού Κώδικα ορίζει ότι η ελεύθερη συμβίωση είναι εν τοις πράγμασιν ένωση που χαρακτηρίζεται από σταθερή και διαρκή συμβίωση δύο προσώπων διαφορετικού ή του ίδιου φύλου, τα οποία ζουν ως ζευγάρι.

28 Πρβλ. απόφαση της 31ης Μαΐου 2001, D και Σουηδία κατά Συμβουλίου (C-122/99 P και C-125/99 P, EU:C:2001:304, σκέψη 49).

96. Φρονώ ότι δεν είναι εύστοχη ούτε η επίκληση της αποφάσεως της 1ης Απριλίου 2008, Maruko (C-267/06, EU:C:2008:179), σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 1 και 2 της οδηγίας 2000/78 σε σχέση με τη γερμανική νομοθεσία η οποία χορηγεί στα ζευγάρια που είχαν συνάψει καταχωρισμένη μη έγγαμη σχέση συμβιώσεως σύνταξη χηρείας χαμηλότερου ύψους από τη σύνταξη που καταβάλλεται στα έγγαμα ζευγάρια. Η σύγκριση αφορούσε, αφενός, την κατάσταση δύο ατόμων του ίδιου φύλου τα οποία δεν είχαν τη δυνατότητα τελέσεως νόμιμου γάμου και βρισκόνταν σε καταχωρισμένη μη έγγαμη σχέση συμβιώσεως και, αφετέρου, την κατάσταση έγγαμου ζευγαριού, ενώ στην υπό κρίση περίπτωση συγκρίνεται η κατάσταση δύο προσώπων σε ελεύθερη ένωση με την κατάσταση έγγαμου ζευγαριού ή ζευγαριού που δεν έχει τη δυνατότητα τελέσεως νόμιμου γάμου αλλά έχει συνάψει επισήμως καταχωρισμένη σχέση συμβιώσεως.

97. Υπογραμμίζεται ότι το Δικαστήριο, στη σκέψη 75 της αποφάσεως της 15ης Απριλίου 2010, Gualtieri κατά Επιτροπής (C-485/08 P, EU:C:2010:188), επισήμανε ότι, μολονότι, από ορισμένες απόψεις, η ελεύθερη συμβίωση και οι νόμιμες ενώσεις, όπως ο γάμος, μπορούν να παρουσιάζουν ομοιότητες, ωστόσο, οι ομοιότητες αυτές δεν συνεπάγονται αναγκαστικά εξομοίωση αυτών των δύο ειδών ένωσης.

98. Εξάλλου, στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 3ης Απριλίου 2012, Van der Heidjen κατά Κάτω Χωρών (CE:ECHR:2012:0403JUD004285705, § 69), έγινε δεκτό ότι «[ο] γάμος συνεπάγεται ειδικό καθεστώς για αυτούς που τον συνάπτουν. Η άσκηση του δικαιώματος στον γάμο προστατεύεται από το άρθρο 12 της [Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950] και επιφέρει κοινωνικές, προσωπικές, και νομικές συνέπειες (βλ., mutatis mutandis, αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 29ης Απριλίου 2008, Burden κατά Ηνωμένου Βασιλείου, CE:ECHR:2008:0429JUD001337805, § 63, και της 2ας Νοεμβρίου 2010, Şerife Yiğit κατά Τουρκίας, CE:ECHR:2010:1102JUD000397605, § 72). Ομοίως, οι νομικές συνέπειες της καταχωρισμένης σχέσεως συμβιώσεως διακρίνουν τη σχέση αυτού του είδους από τις άλλες μορφές συμβιώσεως. Καθοριστικό στοιχείο δεν είναι τόσο η διάρκεια της σχέσεως ή η αμοιβαία συνδρομή, αλλά η ύπαρξη δημόσιας δεσμεύσεως, η οποία συνδυάζεται με ένα σύνολο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων συμβατικής φύσεως».

99. Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της συντάξεως επιζώντων όπως αυτός υπομνήσθηκε και διευκρινίστηκε ανωτέρω, φρονώ ότι οι καταστάσεις τις οποίες σταθμίζει ο αναιρεσείων δεν είναι συγκρίσιμες, δεδομένου ότι οι ελεύθερες ενώσεις και οι νόμιμες ενώσεις, είτε πρόκειται για γάμο είτε για καταχωρισμένη μη έγγαμη σχέση συμβιώσεως, εμφανίζουν μια ανυπέρβλητη διαφορά νομικής φύσεως. Επομένως, η τυχόν διαφορετική μεταχείρισή τους δεν οδηγεί στη διαπίστωση παραβιάσεως της ίσης μεταχειρίσεως.

100. Εντούτοις, το ανωτέρω συμπέρασμα δεν εξαντλεί τη συζήτηση σχετικά με τον λόγο ακυρώσεως που αντλείται από ένσταση ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ υπό το πρίσμα της παραβιάσεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως.

β) Επί της διαφορετικής μεταχειρίσεως των ζευγαριών με διάρκεια γάμου μικρότερη του έτους

101. Στο δικόγραφο της προσφυγής του, ο αναιρεσείων διατύπωσε μια αιτίαση σχετικά με την προϋπόθεση της απαιτούμενης διάρκειας της προσωπικής σχέσεως για τη χορήγηση της συντάξεως επιζώντων, υποστηρίζοντας ότι το κριτήριο του γάμου ή της μη έγγαμης σχέσεως συμβιώσεως διάρκειας μεγαλύτερης του ενός έτους ήταν «αυθαίρετο και απρόσφορο».

102. Αυτή η επιχειρηματολογία πρέπει να ενταχθεί στο πραγματικό και νομικό πλαίσιο της διαφοράς, που συνίσταται στο ότι ο αναιρεσείων είχε διατελέσει έγγαμος με την αποβιώσασα υπάλληλο για περισσότερο από 11 μήνες, η δε απόφαση της Επιτροπής περί απορρίψεως του αιτήματος χορηγήσεως συντάξεως επιζώντος αιτιολογούνταν από την ανεπαρκή, ήτοι μικρότερη του έτους, διάρκεια του γάμου και από την άρνηση συνεκτιμήσεως του προηγηθέντος χρόνου ελεύθερης συμβιώσεως.

103. Εν προκειμένω, η κατάσταση ενός ζευγαριού έγγαμου για περισσότερο από ένα έτος και εκείνη ενός ζευγαριού έγγαμου για λιγότερο από ένα έτος, είτε είχε προηγηθεί κοινή ζωή στο πλαίσιο ελεύθερης συμβιώσεως είτε όχι, μπορούν να θεωρηθούν συγκρίσιμες υπό το πρίσμα του σκοπού της συντάξεως επιζώντων, με την υπόμνηση ότι οι οικείες καταστάσεις δεν απαιτείται να είναι πανομοιότυπες²⁹.

104. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, πρόκειται για ζευγάρια που ανέλαβαν δημόσια δέσμευση ιδρύουσα για έκαστο εκ των συζύγων, *την ίδια την ημέρα τελέσεως του γάμου*, ένα σύνολο ειδικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του ενός έναντι του άλλου καθώς και έναντι των τρίτων, από το οποίο απορρέει μια νομικού χαρακτήρα αλληλεγγύη, πράγμα που συνεπάγεται επαρκή ομοιότητα των δύο καταστάσεων υπό το πρίσμα της επίμαχης παροχής.

105. Μπορεί άραγε η διαφοροποίηση αυτών των δύο κατηγοριών προσώπων που βρίσκονται σε συγκρίσιμες καταστάσεις να δικαιολογηθεί αντικειμενικά;

106. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη επιτρέπει περιορισμούς στην άσκηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που κατοχυρώνονται με αυτόν, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί προβλέπονται από τον νόμο, σέβονται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών και ότι, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε σκοπούς δημοσίου συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων.

107. Από αυτό το άρθρο προκύπτει ότι, για να θεωρηθεί σύμφωνος με το δίκαιο της Ένωσης, ένας περιορισμός στην άσκηση του δικαιώματος ίσης μεταχειρίσεως πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να πληροί τρεις προϋποθέσεις³⁰, δηλαδή ο περιορισμός πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο, να επιδιώκει σκοπό γενικού συμφέροντος και να μην είναι υπέρμετρος, υπό την έννοια ότι πρέπει να είναι αναγκαίος και ανάλογος προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και δεν πρέπει να θίγει το «βασικό περιεχόμενο», δηλαδή την ουσία, του οικείου δικαιώματος ή της οικείας ελευθερίας.

1) Νομική βάση

108. Ο περιορισμός πρέπει να «προβλέπεται από τον νόμο». Με άλλα λόγια, το επίμαχο μέτρο πρέπει να έχει νόμιμη βάση³¹, πράγμα που στην υπό κρίση υπόθεση δεν δημιουργεί καμία δυσχέρεια, δεδομένου ότι η προϋπόθεση για τη χορήγηση της συντάξεως επιζώντων η οποία συνίσταται στο ότι ο επιζών σύζυγος πρέπει κατά τον χρόνο θανάτου του υπαλλήλου να έχει διατελέσει σύζυγος επί ένα έτος προβλέπεται στο άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ. Επιπλέον, η εν

29 Πρβλ. απόφαση της 10ης Μαΐου 2011, Römer (C-147/08, EU:C:2011:286, σκέψη 42).

30 Βλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, Volker und Markus Schecke και Eifert (C-92/09 και C-93/09, EU:C:2010:662, σκέψεις 56 έως 72).

31 Πρβλ. αποφάσεις της 1ης Ιουλίου 2010, Knauf Gips κατά Επιτροπής (C-407/08 P, EU:C:2010:389, σκέψη 91), και της 17ης Οκτωβρίου 2013, Schwarz (C-291/12, EU:C:2013:670, σκέψη 35).

λόγω διάταξη ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις προσβασιμότητας, σαφήνειας και προβλεψιμότητας, οι οποίες έχουν συναχθεί από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ώστε να παρέχεται στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα η δυνατότητα να καθορίζουν τη συμπεριφορά τους έχοντας επίγνωση της καταστάσεως³².

2) Σκοπός γενικού συμφέροντος

109. Υπενθυμίζεται ότι, όταν πρόκειται για νομοθετική πράξη της Ένωσης, απόκειται στον νομοθέτη της Ένωσης να αποδείξει την ύπαρξη αντικειμενικών κριτηρίων που προβλήθηκαν ως δικαιολογία της διαφορετικής μεταχειρίσεως και να προσκομίσει στο Δικαστήριο τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου αυτό να διακριβώσει την ύπαρξη των κριτηρίων αυτών³³.

110. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο ΚΥΚ, αυτός καθεαυτόν, δεν παρέχει καμία διευκρίνιση ή ένδειξη όσον αφορά τον σκοπό που διαπνέει το άρθρο 17 του παραρτήματός του VIII. Γενικώς, το άρθρο 1δ, παράγραφος 6, του ΚΥΚ ορίζει ότι, «[τ]ηρουμένης της αρχής περί μη διακρίσεων και της αρχής της αναλογικότητας, κάθε περιορισμός στην εφαρμογή των αρχών αυτών πρέπει να είναι εύλογα και αντικειμενικά δικαιολογημένος και πρέπει να ανταποκρίνεται σε θεμιτούς στόχους γενικού συμφέροντος στο πλαίσιο της πολιτικής προσωπικού»³⁴.

111. Ωστόσο, δεν αποκλείεται να μπορεί να συναχθεί τέτοιος σκοπός από το γενικό πλαίσιο του επίμαχου μέτρου ενόψει της ασκήσεως δικαστικού ελέγχου ως προς τη νομιμότητα του μέτρου και τον πρόσφορο και αναγκαίο χαρακτήρα των μέσων που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη του σκοπού αυτού³⁵.

112. Με τα υπομνήματά τους και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή και το Συμβούλιο μνημόνευσαν, συναφώς, την ανάγκη να αποφευχθεί η απάτη που συντελείται μέσω γάμων ευκαιρίας, να διατηρηθεί κατ' αυτόν τον τρόπο η ισορροπία του συνταξιοδοτικού συστήματος, να αποφευχθεί η υπέρμετρη επιβάρυνση της διοίκησης κατά την εξέταση φακέλων που αντιβαίνουν στην αρχή της χρηστής διοίκησης, ιδίως όσον αφορά την εκτίμηση πραγματικών αποδεικτικών στοιχείων, και να διασφαλιστεί, κατ' επέκταση, η ίση μεταχείριση των υπαλλήλων.

113. Οι διάφορες αυτές επιδιώξεις μπορούν να θεωρηθούν ως σκοποί γενικού συμφέροντος, δηλαδή θεμιτοί, αναγνωρισμένοι από την Ένωση και, συνεπώς, πρέπει να υποβληθούν από το Δικαστήριο σε έλεγχο αναλογικότητας κατά το άρθρο 52 του Χάρτη.

32 Πρβλ. απόφαση της 20ής Μαΐου 2003, Österreichischer Rundfunk κ.λπ. (C-465/00, C-138/01 και C-139/01, EU:C:2003:294, σκέψη 77), προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Cruz Villalón στην υπόθεση Scarlet Extended (C-70/10, EU:C:2011:255, σημεία 93 έως 100) και του γενικού εισαγγελέα P. Mengozzi στην υπόθεση Schwarz (C-291/12, EU:C:2013:401, σημείο 43).

33 Βλ. αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine κ.λπ. (C-127/07, EU:C:2008:728, σκέψη 47), και της 17ης Οκτωβρίου 2013, Schaible (C-101/12, EU:C:2013:661, σκέψη 78).

34 Μπορεί να μνημονευθεί η αιτιολογική σκέψη 31 του κανονισμού 723/2004, κατά την, τουλάχιστον αόριστη, διατύπωση της οποίας, «[ο]ι συνθήκες που αποτελούν τη βάση για τις τρέχουσες διατάξεις σχετικά με τις συντάξεις αναπηρίας και επιζώντων έχουν μεταβληθεί αφότου κατά πρώτον αυτές εξεδόθησαν και θα πρέπει, επομένως, οι εν λόγω διατάξεις να ενημερωθούν και να απλουστευθούν». Επισημαίνεται ότι, απηχώντας την ως άνω αιτιολογική σκέψη, η αιτιολογική σκέψη 7 ορίζει ότι «[θ]α πρέπει να τηρείται η αρχή περί μη διακρίσεων, όπως κατοχυρώνεται στη συνθήκη ΕΚ, η οποία, ως εκ τούτου, απαιτεί την περαιτέρω ανάπτυξη μιας πολιτικής προσωπικού που εξασφαλίζει ίσες ευκαιρίες για όλους, ανεξαρτήτως φύλου, σωματικής ικανότητας, ηλικίας, φυλετικής ή εθνοτικής ταυτότητας, γενετήσιου προσανατολισμού και οικογενειακής κατάστασης», ενώ στην αιτιολογική σκέψη 8 διευκρινίζεται συναφώς ότι «[ο]ι υπάλληλοι που τελούν σε μη έγγαμη σχέση συμβίωσης αναγνωρισμένη από ένα κράτος μέλος ως σταθερή σχέση συμβίωσης, οι οποίοι δεν μπορούν να συνάψουν νομίμως γάμο, θα πρέπει να απολαύουν των ίδιων πλεονεκτημάτων με τα έγγαμα ζεύγη».

35 Πρβλ., αναφορικά με την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ηλικίας, αποφάσεις της 16ης Οκτωβρίου 2007, Palacios de la Villa (C-411/05, EU:C:2007:604, σκέψεις 56 και 57), της 12ης Ιανουαρίου 2010, Petersen (C-341/08, EU:C:2010:4, σκέψη 49), και της 6ης Νοεμβρίου 2012, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (C-286/12, EU:C:2012:687, σκέψη 58).

3) Έλεγχος αναλογικότητας

114. Κατά πάγια νομολογία, η αρχή της αναλογικότητας συγκαταλέγεται στις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης. Απαιτεί τα μέτρα να είναι πρόσφορα για την επίτευξη των νομίμως επιδιωκόμενων από την οικεία ρύθμιση σκοπών και να μην υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών αυτών μέτρο³⁶, εξυπακουμένου ότι, όταν υφίσταται δυνατότητα επιλογής μεταξύ περισσότερων πρόσφορων μέτρων, πρέπει να επιλέγεται το λιγότερο καταναγκαστικό μέτρο, οι δε επιβαλλόμενες επιβαρύνσεις δεν πρέπει να είναι υπέρμετρες σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς³⁷.

ι) Προσφορότητα

115. Πρέπει να εξακριβωθεί κατά πόσον η επίμαχη διάταξη είναι πρόσφορη να συμβάλει στην επίτευξη των σκοπών γενικού συμφέροντος που μνημονεύθηκαν ανωτέρω.

116. Η Επιτροπή και το Συμβούλιο επισημαίνουν ότι, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως αυτής, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι, όσον αφορά τη ρύθμιση του συστήματος κοινωνικής προστασίας των υπαλλήλων της Ένωσης, ο νομοθέτης διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως³⁸. Η αναγνώριση της εξουσίας αυτής συνεπάγεται την ανάγκη να εξακριβωθεί αν το μέσο που επελέγη για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού δεν είναι προδήλως απρόσφορο ή μη εύλογο³⁹.

117. Ωστόσο, το Δικαστήριο επισήμανε ότι αυτό το περιθώριο εκτιμήσεως δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά κενή περιεχομένου την εφαρμογή της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων⁴⁰, πράγμα που ισχύει κατ' ανάγκην και για την αρχή της ίσης μεταχείρισεως. Επίσης, έκρινε ότι μια εθνική νομοθεσία μπορεί να θεωρηθεί κατάλληλη να διασφαλίσει την επίτευξη του προβαλλόμενου σκοπού μόνον εάν αποσκοπεί πράγματι στην επίτευξή του με συνοχή και συστηματικότητα⁴¹.

118. Από την άποψη αυτή, στην υπό κρίση υπόθεση είναι δυνατόν να διατυπωθούν αμφιβολίες, αν ληφθεί υπόψη η περίπτωση του αιφνίδιου θανάτου, ιδίως κατόπιν ατυχήματος, ενός εκ των συζύγων ζευγαριού που έχει συνάψει γάμο 11 μήνες και 29 ημέρες νωρίτερα, οπότε ο επιζών σύζυγος θα στερούνταν τη σύνταξη επιζώντος, ενώ, αντιθέτως, ο σύντροφος που είχε συνάψει γάμο με βαριά άρρωστο υπάλληλο ο οποίος εν τέλει απεβίωσε δώδεκα μήνες μετά την αστική ένωση θα λάμβανε την εν λόγω σύνταξη.

36 Βλ. αποφάσεις της 18ης Νοεμβρίου 1987, *Maizena* κ.λπ. (137/85, EU:C:1987:493, σκέψη 15), της 12ης Νοεμβρίου 1996, *Ηνωμένο Βασίλειο κατά Συμβουλίου* (C-84/94, EU:C:1996:431, σκέψη 57), της 10ης Δεκεμβρίου 2002, *British American Tobacco (Investments) και Imperial Tobacco* (C-491/01, EU:C:2002:741, σκέψη 122), της 8ης Απριλίου 2014, *Digital Rights Ireland* κ.λπ. (C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238, σκέψη 46), καθώς και της 16ης Ιουνίου 2015, *Gauweiler* κ.λπ. (C-62/14, EU:C:2015:400, σκέψη 67).

37 Βλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1989, *Schröder HS Kraftfutter* (265/87, EU:C:1989:303, σκέψη 21), της 12ης Ιουλίου 2001, *Jippes* κ.λπ. (C-189/01, EU:C:2001:420, σκέψη 81), καθώς και της 9ης Μαρτίου 2010, *ERG* κ.λπ. (C-379/08 και C-380/08, EU:C:2010:127, σκέψη 86)· πρβλ., επίσης, απόφαση της 16ης Ιουνίου 2015, *Gauweiler* κ.λπ. (C-62/14, EU:C:2015:400, σκέψη 91).

38 Βλ. απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2006, *Campanelli* κατά Επιτροπής (T-135/05, EU:T:2006:366, σκέψη 72). Εξάλλου, ερμηνεύοντας το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 στο πλαίσιο προδικαστικών παραπομπών, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως κατά την επιλογή των μέσων για την επίτευξη των σκοπών της κοινωνικής πολιτικής τους.

39 Βλ. αποφάσεις της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, *Dansk Jurist- og Økonomforbund* (C-546/11, EU:C:2013:603, σκέψη 58), και της 15ης Απριλίου 2010, *Gualtieri* κατά Επιτροπής (C-485/08 P, EU:C:2010:188, σκέψη 72). Σε παρόμοιο πραγματικό πλαίσιο το οποίο αφορούσε διάκριση ως προς τη χορήγηση κοινωνικής παροχής, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στην απόφαση της 11ης Ιουνίου 2002, *Willis* κατά Ηνωμένου Βασιλείου (CE:ECHR:2002:0611JUD003604297), επισήμανε ότι τα συμβαλλόμενα κράτη απολαύουν βεβαίως ορισμένου περιθωρίου εκτιμήσεως προκειμένου να καθορίσουν αν και σε ποιο βαθμό οι διαφορές μεταξύ καταστάσεων που, από άλλες απόψεις, εμφανίζονται ως παρόμοιες δικαιολογούν διαφορετική μεταχείριση, ωστόσο εξέτασε αν, στην υπό κρίση υπόθεση, η διαφορετική μεταχείριση στερούνταν «αντικειμενικής και εύλογης δικαιολογήσεως», αν δηλαδή δεν επιδίωκε «θεμιτό σκοπό» ή αν δεν υφίστατο «εύλογη σχέση αναλογίας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού».

40 Βλ. απόφαση της 5ης Μαρτίου 2009, *Age Concern England* (C-388/07, EU:C:2009:128, σκέψη 51).

41 Βλ. επιπλέον, όσον αφορά την απαίτηση συνοχής, αποφάσεις αρχής της 10ης Μαρτίου 2009, *Hartlauer* (C-169/07, EU:C:2009:141, σκέψη 55), και της 23ης Δεκεμβρίου 2015, *Hiebler* (C-293/14, EU:C:2015:843, σκέψη 65). Βλ., όσον αφορά ειδικά την οδηγία 2000/78, αποφάσεις της 12ης Ιανουαρίου 2010, *Petersen* (C-341/08, EU:C:2010:4, σκέψη 53), και της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, *HK Danmark* (C-476/11, EU:C:2013:590, σκέψη 67).

119. Η ανωτέρω σύγκριση καταστάσεων αποκαλύπτει την αδυναμία της διατάξεως που στηρίζεται αποκλειστικά σε ένα κριτήριο *ratione temporis* και ορίζει μια καταληκτική ημερομηνία καταλυτικού χαρακτήρα η οποία λειτουργεί κατά τρόπο αυτόματο και αδιάσπαστο.

120. Επιπλέον, αμφιβολίες ανακύπτουν και με βάση την *in concreto* ανάλυση των σκοπών που προβάλλονται προς δικαιολόγηση της διαφοροποίησης, και ειδικότερα του πρώτου εξ αυτών, σχετικά με την καταπολέμηση της απάτης, με τον οποίο οι άλλοι τρεις σκοποί συνδέονται στενά ή και αποτελούν απόρροιά του.

121. Ειδικότερα, είναι σημαντικό να οριοθετηθεί η έννοια της απάτης στην οποία αναφέρονται η Επιτροπή και το Συμβούλιο χρησιμοποιώντας τις εκφράσεις «κληρονομικές συμβάσεις», έννοια που αφορά *a priori* μόνο τους κανόνες της κληρονομικής μεταβιβάσεως, ή, κατά τρόπο πιο υπαινικτικό, «γάμος ευκαιρίας». Η ιδέα την οποία προβάλλουν συνίσταται στην αποτροπή, μέσω της διάρκειας του γάμου, του κινδύνου συνάψεως γάμου μάλλον με σκοπό την αποκομιδή οικονομικών ωφελειών παρά με βάση ένα «σχέδιο κοινής ζωής».

122. Η συγκεκριμένη κατάσταση την οποία έχουν υπόψη τους η Επιτροπή και το Συμβούλιο δημιουργεί ερωτηματικά. Η έκφραση «γάμος ευκαιρίας» παραπέμπει σε εκείνη του «λευκού γάμου», η οποία χρησιμοποιείται τακτικά για να περιγράψει μια πλασματική ένωση που έχει ως αποκλειστικό κίνητρο τη δυνατότητα ενός εκ των συζύγων να αποκτήσει, με αυτό το μέσο, την πολυπόθητη ιθαγένεια του άλλου συζύγου. Μια τέτοια συγκυριακή ένωση συμφέροντος δύο ατόμων, από την οποία απουσιάζει ο πραγματικός συναισθηματικός σύνδεσμος, δεν είναι νοητή στην υπό κρίση υπόθεση.

123. Η μόνη περίπτωση που είναι πρακτικώς δυνατόν να συντρέχει είναι εκείνη του ζευγαριού το οποίο, είτε έχει συνάψει νόμιμη ένωση είτε όχι, αποφασίζει να τελέσει γάμο κατόπιν σημαντικής επιδεινώσεως της κατάστασης της υγείας του υπαλλήλου συντρόφου.

124. Η άποψη ότι μια τέτοια ένωση γάμου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως γάμος ευκαιρίας είναι κατ' εμέ άκρως αμφισβητήσιμη και, τρόπον τινά, ανάρμοστη, καθώς αρνείται την ίδια την ουσία του γάμου. Πρόκειται, στην περίπτωση αυτή, για δύο άτομα τα οποία βρίσκονται ήδη σε σχέση ζευγαριού και επιλέγουν να ενισχύσουν τη δέσμευσή τους προσχωρώντας στο έγγαμο καθεστώς, ανταποκρινόμενα, κατ' αυτόν τον τρόπο, στο ισχυρό κίνητρο που παρέχουν προς την κατεύθυνση αυτή οι διατάξεις του ΚΥΚ, οι οποίες είναι πρόδηλο ότι ευνοούν το έγγαμο καθεστώς. Υπό τις συνθήκες αυτές, η ανησυχία περί γάμου που δεν έχει ως αληθινό κίνητρο το «σχέδιο κοινής ζωής» είναι αβάσιμη, δεδομένου ότι η κοινή ζωή προϋπήρχε της αστικής ένωσης.

125. Η επιλογή του έγγαμου καθεστώτος έχει, κατ' ανάγκην και σε κάθε περίπτωση, μια περιουσιακή διάσταση και ανάγεται στη βούληση ασφάλειας δικαίου και μέγιστης προστασίας του συντρόφου κατά τη διάρκεια της ένωσης και κατά το πέρας αυτής. Το γεγονός ότι η αυτή επιλογή ενδέχεται να πραγματοποιηθεί κατόπιν μιας ανησυχητικής πληροφορίας για την κατάσταση της υγείας του συντρόφου δεν στοιχειοθετεί απάτη, αλλά επιβεβαιώνει τη δύναμη του συνδέσμου που ενώνει δύο άτομα τα οποία πρόκειται να αναλάβουν μια δέσμευση η ημερομηνία λήξεως της οποίας δεν μπορεί ποτέ να είναι γνωστή με βεβαιότητα εκ των προτέρων, ανεξαρτήτως της σοβαρότητας της ασθένειας του συντρόφου που έγινε σύζυγος. Κατά την άποψή μου, στην περίπτωση αυτή δεν υφίσταται καταστρατήγηση του γάμου όπως ισχυρίζονται η Επιτροπή και το Συμβούλιο.

126. Εξάλλου, η χρονική μετάθεση την οποία συνεπάγεται η απαίτηση περί διάρκειας ενός έτους του γάμου για τη χορήγηση της συντάξεως επιζώντων είναι ριζικά ασυμβίβαστη με τη νομική φύση του γάμου, ο οποίος παράγει τις συνέπειές του ήδη από τη στιγμή της αναλήψεως της δεσμεύσεως. Η Επιτροπή και το Συμβούλιο τόνισαν μετ' επιτάσεως ότι η διαφορετική μεταχείριση των εγγάμων και των προσώπων σε ελεύθερη συμβίωση, την οποία καθιερώνει ο ΚΥΚ, βασίζεται σε μια «διαφορά ως

προς την οικογενειακή κατάσταση που απορρέει από ηθελημένη επιλογή των ενδιαφερομένων», δεδομένου ότι το έγγαμο καθεστώς, με τις νομικές και οικονομικές υποχρεώσεις που ιδρύει σε βάρος των συζύγων, διακρίνεται κατ' ανάγκην από την απλή ελεύθερη ένωση υπό το πρίσμα του σκοπού της συντάξεως επιζώντων.

127. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο αναιρεσείων και η Ν επέλεξαν, στις 9 Μαΐου 2014, το έγγαμο καθεστώς, το οποίο δημιουργεί αυτοστιγμεί το νομικό πλαίσιο που τα εν λόγω θεσμικά όργανα επικαλούνται ως στοιχείο αντικειμενικής διαφοροποίησης. Αν οι υποθέσεις αυτού του είδους δεν ενείχαν μια επώδυνη ανθρώπινη πραγματικότητα, όπως καταδεικνύει εναργώς η περίπτωση του αναιρεσείοντος, θα μπορούσε να τονιστεί περισσότερο το μέγεθος της ειρωνείας του ότι η Επιτροπή και το Συμβούλιο οχυρώνονται πίσω από την έννοια του «γάμου ευκαιρίας» προκειμένου να απορρίψουν το αίτημα χορηγήσεως συντάξεως επιζώντος, ενώ προηγουμένως, στο πλαίσιο του ελέγχου συγκρισιμότητας υπό το πρίσμα του σκοπού της εν λόγω συντάξεως, αντέταξαν στον αναιρεσείοντα ακριβώς το ότι δεν είχε επιλέξει το έγγαμο καθεστώς.

128. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι το επίμαχο μέτρο είναι προδήλως απρόσφορο για την επίτευξη του σκοπού που συνίσταται στην καταπολέμηση της απάτης, ενώ το ίδιο συμπέρασμα επιβάλλεται και για τους άλλους λόγους οι οποίοι απλώς απορρέουν από τον σκοπό αυτό.

129. Ακόμη κι αν υποτεθεί ότι ο δικαιολογητικός λόγος που αντλείται από τη διατήρηση της οικονομικής ισορροπίας του συνταξιοδοτικού συστήματος μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο χωριστής εκτιμήσεως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή και το Συμβούλιο ουδόλως αποδεικνύουν ούτε εξηγούν γιατί χωρίς την επικρινόμενη διαφορετική μεταχείριση υπάρχει κίνδυνος να θιγεί η εν λόγω ισορροπία. Επιπλέον, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι δημοσιονομικοί λόγοι αμιγώς οικονομικού χαρακτήρα δεν μπορούν, καθεαυτοί, να αποτελούν θεμιτό σκοπό ικανό να δικαιολογήσει παρέκκλιση από τη γενική αρχή της ίσης μεταχειρίσεως και της απαγορεύσεως των διακρίσεων⁴².

ii) Αναγκαιότητα

130. Αν το Δικαστήριο κρίνει προδήλως πρόσφορη την προϋπόθεση περί ενός έτους γάμου, πρέπει να εξεταστεί αν μια διάταξη όπως η επίμαχη εν προκειμένω ήταν αναγκαία για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών. Ένα μέτρο είναι αναγκαίο όταν ο επιδιωκόμενος θεμιτός σκοπός δεν μπορεί να επιτευχθεί με άλλο μέτρο εξίσου πρόσφορο, αλλά ηπιότερο⁴³. Εν προκειμένω, πρέπει να ερευνηθεί αν υπάρχουν ηπιότερες λύσεις ώστε να αποφευχθούν οι κίνδυνοι απάτης, να διατηρηθεί κατ' αυτόν τον τρόπο η οικονομική ισορροπία του συνταξιοδοτικού συστήματος, να αποφευχθεί η υπέρμετρη επιβάρυνση της διοίκησης κατά την εξέταση φακέλων που αντιβαίνουν στην αρχή της χρηστής διοίκησης και να διασφαλιστεί, κατ' επέκταση, η ίση μεταχείριση των υπαλλήλων.

131. Διευκρινίζω ότι, στην υπό κρίση περίπτωση, η λύση που υιοθετήθηκε είναι τουλάχιστον ριζική, καθώς ο θάνατος υπαλλήλου που επέρχεται εντός δώδεκα μηνών μετά τον γάμο εξομοιώνεται πάντοτε με αμάχητο τεκμήριο απάτης και στερεί τον επιζώντα σύζυγο από τη σύνταξη επιζώντος.

⁴² Βλ. αποφάσεις της 19ης Ιουνίου 2014, Specht κ.λπ. (C-501/12 έως C-506/12, C-540/12 και C-41/12, EU:C:2014:2005, σκέψη 77), και της 11ης Νοεμβρίου 2014, Schmitzer (C-530/13, EU:C:2014:2359, σκέψη 41)· πρβλ., αναφορικά με την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών, αποφάσεις της 17ης Ιουνίου 1998, Hill και Stapleton (C-243/95, EU:C:1998:298, σκέψη 40), της 6ης Απριλίου 2000, Jørgensen (C-226/98, EU:C:2000:191, σκέψη 39), της 23ης Οκτωβρίου 2003, Schönheit και Becker (C-4/02 και C-5/02, EU:C:2003:583, σκέψη 85), και της 21ης Ιουλίου 2011, Fuchs και Köhler (C-159/10 και C-160/10, EU:C:2011:508, σκέψη 74).

⁴³ Πρβλ. απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, Dansk Jurist- og Økonomforbund (C-546/11, EU:C:2013:603, σκέψη 69).

132. Θα ήταν ηπιότερο για τους ενδιαφερομένους να τους παρέχεται η δυνατότητα να αποδείξουν ότι δεν επρόκειτο για γάμο ευκαιρίας, προσκομίζοντας στοιχεία που αποδεικνύουν την ύπαρξη πραγματικής προγενέστερης κοινής ζωής, η διάρκεια της οποίας θα τους επέτρεπε να συμπληρώσουν το κρίσιμο όριο των δώδεκα μηνών. Τονίζω ότι αυτή η λύση ουδόλως αντιβαίνει στην προσέγγιση που έγινε δεκτή για την εκτίμηση της συγκρισιμότητας των σταθμιζόμενων καταστάσεων, δηλαδή, αφενός, των νόμιμων ενώσεων και, αφετέρου, των ελεύθερων ενώσεων, στο μέτρο που δεν θέτει εν αμφιβόλω τη σχέση μεταξύ γάμου και συντάξεως επιζώντων.

133. Πάντως, η ηπιότερη αυτή προσέγγιση δεν είναι απρόσφορη.

134. Όσον αφορά τον σκοπό της αποφυγής της υπέρμετρης διοικητικής επιβάρυνσης, επισημαίνεται ότι ο εν λόγω ισχυρισμός της Επιτροπής και του Συμβουλίου δεν τεκμηριώνεται με αριθμητικά στοιχεία. Στο υπόμνημά του παρεμβάσεως, το Συμβούλιο κάνει λόγο για ευρωπαϊκή δημόσια διοίκηση που περιλαμβάνει περισσότερους από 58 000 μόνιμους υπαλλήλους και λοιπό προσωπικό και περισσότερους από 20 000 δικαιούχους του συνταξιοδοτικού συστήματος. Αυτά τα στοιχεία είναι προδήλως ανεπαρκή σε σχέση με το ζήτημα που εγείρεται στην υπό κρίση υπόθεση, το οποίο αφορά μόνο τους γάμους διάρκειας μικρότερης του έτους, που μπορεί να υποθεθεί ευλόγως ότι αντιπροσωπεύουν περιορισμένο όγκο φακέλων προς εξέταση, ενώ, εξ όσων γνωρίζω, η παρούσα ένδικη διαδικασία είναι η πρώτη που αφορά την ειδική αυτή προβληματική.

135. Επιπλέον, δεν τίθεται ζήτημα να απαιτηθεί από τη διοίκηση να προβεί σε οποιαδήποτε έρευνα σχετικά με την κατάσταση του ενδιαφερόμενου ζευγαριού και σε εκτίμηση νομικών ζητημάτων σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των ενδιαφερομένων· απαιτείται μόνο να εξακριβωθεί η διάρκεια της προγενέστερης του γάμου κοινής ζωής, η οποία αποδεικνύεται ευχερώς σε περίπτωση καταχωρισμένης μη έγγαμης σχέσεως συμβίωσης και δεν δημιουργεί καμία δυσκολία στην περίπτωση της ελεύθερης συμβίωσης, όπως φανερώνει η υπό κρίση υπόθεση. Αυτή η αμιγώς πραγματική εκτίμηση δεν δύναται να επιφέρει άνιση μεταχείριση των υπαλλήλων.

136. Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι ο νομοθέτης του ΚΥΚ, μολονότι ακολούθησε προφανώς τη μέθοδο της κατηγοριοποίησης, ωστόσο δεν απέκλεισε την *in concreto* εξατομικευμένη εκτίμηση, όπως επιβεβαιώνει το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του παραρτήματος VII του ΚΥΚ, το οποίο ορίζει ότι υπάλληλος που δεν πληροί τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις για τη χορήγηση του επιδόματος στέγης μπορεί, με «ειδική και αιτιολογημένη απόφαση της [ΑΔΑ], λαμβανομένη βάσει αποδεικτικών εγγράφων», να λάβει το εν λόγω επίδομα όταν αναλαμβάνει εντούτοις πραγματικά οικογενειακά βάρη.

137. Τέλος, σε σχέση με την προαναφερθείσα εκτίμηση περί του απολύτως εύλογου αριθμού των φακέλων που αφορούν γάμους με διάρκεια μικρότερη του έτους, φρονώ ότι η προτεινόμενη ηπιότερη λύση ουδόλως μπορεί να διακυβεύσει την οικονομική ισορροπία του συνταξιοδοτικού συστήματος, για την οποία η Επιτροπή και το Συμβούλιο δεν προσκόμισαν συγκεκριμένες πληροφορίες, παρά μόνο την πληροφορία ότι ο αριθμός των ατόμων που καταβάλλουν εισφορές υπερβαίνει κατά πολύ τον αριθμό των δικαιούχων.

138. Επιβάλλεται η υπόμνηση ότι το άρθρο 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ ρυθμίζει τη χορήγηση της συντάξεως επιζώντος στον επιζώντα σύζυγο υπαλλήλου ο οποίος απεβίωσε όντας εν ενεργεία. Δεν είναι παράλογη η σκέψη ότι, στην πλειοψηφία των οικείων περιπτώσεων, όπως καταδεικνύει το παράδειγμα του αναιρεσείοντος, ο θάνατος του υπαλλήλου επέρχεται μετά την πάροδο πολλών ετών ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας και άρα εισφορών στο συνταξιοδοτικό σύστημα, οι οποίες δεν πρόκειται να οδηγήσουν στην απονομή συντάξεως αρχαιότητας. Η χορήγηση, σε μια τέτοια περίπτωση, στον επιζώντα σύζυγο που απέδειξε την ύπαρξη προγενέστερης του γάμου κοινής ζωής η διάρκεια της οποίας επιτρέπει τη συμπλήρωση των απαιτούμενων 12 μηνών, συντάξεως επιζώντος ίσης με το 60 % της συντάξεως αρχαιότητας την οποία θα λάμβανε ο υπάλληλος σύζυγός του δεν είναι, *a priori*, ικανή να διακυβεύσει την οικονομική ισορροπία του συνταξιοδοτικού συστήματος.

139. Από τις προηγηθείσες σκέψεις προκύπτει ότι η ελάχιστη απαιτούμενη διάρκεια των δώδεκα μηνών γάμου συνιστά μέτρο το οποίο, ακόμη και αν ληφθούν υπόψη η ευρεία εξουσία εκτιμήσεως και οι πρακτικές ανάγκες κατά τη διαχείριση του συνταξιοδοτικού συστήματος, υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη των σκοπών γενικού συμφέροντος που επιδιώκει ο νομοθέτης του ΚΥΚ.

iii) Υπέρμετρη προσβολή των δικαιωμάτων των υπαλλήλων

140. Σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι η ελάχιστη απαιτούμενη διάρκεια δώδεκα μηνών γάμου συνιστά πρόσφορο και αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη των επιδιωκόμενων με το μέτρο αυτό σκοπών, πρέπει περαιτέρω να εκτιμηθεί η αναλογικότητα υπό στενή έννοια του εν λόγω μέτρου. Στο πλαίσιο αυτό, τα λαμβανόμενα μέτρα, ακόμη και όταν είναι πρόσφορα και αναγκαία για την επίτευξη θεμιτών σκοπών, δεν επιτρέπεται να προκαλούν μειονεκτήματα δυσανάλογα προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς. Με άλλη διατύπωση, πρέπει να εξασφαλίζεται ότι μια ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση δεν συνεπάγεται υπέρμετρο περιορισμό των θεμιτών προσδοκιών των υπαλλήλων⁴⁴. Σε τελική ανάλυση, πρέπει να γίνει δίκαιη στάθμιση των αντικρουόμενων συμφερόντων των υπαλλήλων και των επιζώντων συζύγων τους, όπως ο αναιρεσείων, και των συμφερόντων της Ένωσης στο πλαίσιο της διαχείρισεως του συνταξιοδοτικού συστήματος.

141. Βεβαίως, δεν αμφισβητείται ότι κάθε πρόσθετη παροχή που καταβάλλεται στο πλαίσιο του εν λόγω συστήματος αυξάνει το συνολικό ύψος των δαπανών και άρα την επιβάρυνση που αντιπροσωπεύει το σύστημα αυτό στον προϋπολογισμό της Ένωσης. Ωστόσο, ο ισχυρισμός αυτός σχετικοποιείται ουσιαστικά από τις παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν στις παρούσες προτάσεις όσον αφορά το αντικείμενο του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ, δηλαδή τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος στον επιζώντα σύζυγο υπαλλήλου που απεβίωσε όντας εν ενεργεία και άρα χωρίς να λάβει σύνταξη αρχαιότητας για την οποία ο υπάλληλος αυτός κατέβαλλε τακτικές εισφορές.

142. Η προϋπόθεση περί διάρκειας ενός έτους του γάμου έχει ως συνέπεια τον αυτόματο αποκλεισμό μιας ολόκληρης ομάδας επιζώντων συζύγων από το ευεργέτημα των διατάξεων του ΚΥΚ, παρά το γεγονός ότι αυτοί ενδέχεται να είχαν κοινή ζωή με τον αποβιώσαντα υπάλληλο επί πολλές δεκαετίες, όπως καταδεικνύει το παράδειγμα του αναιρεσείοντος, πράγμα που σημαίνει συμμετοχή, έμμεση αλλά πραγματική, στην προσπάθεια συνεισφοράς στο συνταξιοδοτικό σύστημα. Μια τόσο σοβαρή προσβολή των συμφερόντων μιας ολόκληρης ομάδας είναι απολύτως δυσανάλογη προς τον σκοπό που επιδιώκεται με την ελάχιστη διάρκεια του γάμου, η οποία υποτίθεται ότι εμποδίζει πρωτίστως την καταχρηστική συμπεριφορά ορισμένων ατόμων σε σχέση με συγκεκριμένη κοινωνική παροχή, περίπτωση που είναι προφανώς περιθωριακή.

143. Επομένως, υφίσταται υπέρμετρη προσβολή των νομίμων συμφερόντων των υπαλλήλων και του επιζώντος συζύγου τους, η οποία οδηγεί στη διαπίστωση παραβιάσεως της αρχής της ίσης μεταχείρισεως, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 του Χάρτη.

144. Δεδομένου ότι ο επίμαχος περιορισμός δεν είναι, κατά την άποψή μου, ούτε αναγκαίος ούτε ανάλογος προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς, παρέλκει η εξέταση του ζητήματος αν θίγεται το «βασικό περιεχόμενο», δηλαδή η ουσία, του εν λόγω δικαιώματος.

⁴⁴ Πρβλ., σχετικά με υπόθεση δυσμενούς διακρίσεως λόγω ηλικίας στο πλαίσιο της οδηγίας 2000/78, αποφάσεις της 16ης Οκτωβρίου 2007, *Palacios de la Villa* (C-411/05, EU:C:2007:604, σκέψη 73), και της 12ης Οκτωβρίου 2010, *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600, σκέψη 47)· βλ., επίσης, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, *CHEZ Razpredelenie Bulgaria* (C-83/14, EU:C:2015:480, σκέψη 123), καθώς και προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση αυτή (EU:C:2015:170, σημείο 131) και στην υπόθεση *Belov* (C-394/11, EU:C:2013:48, σημείο 117), αμφότερες σχετικά με την οδηγία 2000/43/EK του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής (ΕΕ 2000, L 180, σ. 22).

145. Ως εκ τούτου, η προϋπόθεση ότι ο επιζών σύζυγος πρέπει κατά τον χρόνο θανάτου του υπαλλήλου να έχει διατελέσει σύζυγος επί ένα έτος, από την οποία το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ εξαρτά τη χορήγηση της συντάξεως επιζώντος, πρέπει να κηρυχθεί ανεφάρμοστη εν προκειμένω.

146. Δεδομένου ότι η αιτίαση που αντλείται από την έλλειψη νομιμότητας του άρθρου 17, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ είναι βάσιμη υπό την ανωτέρω εκτεθείσα έννοια, η επίδικη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί.

147. Επίσης, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, κατά το άρθρο 266 ΣΛΕΕ, απόκειται στο θεσμικό όργανο που εξέδωσε την ακυρωθείσα πράξη να λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως του Δικαστηρίου.

3. Επί του αιτήματος αποζημιώσεως

148. Κατά τη νομολογία, η θεμελίωση της ευθύνης της Ένωσης προϋποθέτει τη συνδρομή ενός συνόλου προϋποθέσεων όσον αφορά την παράνομη συμπεριφορά που προσάπτεται στα ενωσιακά όργανα, το υποστατό της προβαλλόμενης ζημίας και την ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της συμπεριφοράς και της προβαλλόμενης ζημίας, ενώ η απόδειξη της συνδρομής των προϋποθέσεων αυτών βαρύνει τον προσφεύγοντα⁴⁵.

149. Στην υπό κρίση περίπτωση, ο αναιρεσείων ζητεί την επιδίκαση ποσού 5 000 ευρώ ως ικανοποίηση της ηθικής βλάβης που υπέστη λόγω της παράνομης, καθότι εισάγουσας δυσμενή διάκριση, αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε το αίτημά του για χορήγηση συντάξεως επιζώντος υπό ιδιαιτέρως επώδυνες συνθήκες. Συνεπώς, ο αναιρεσείων, προς στήριξη του αιτήματός του αποζημιώσεως, προβάλλει την ίδια έλλειψη νομιμότητας με εκείνη που επικαλείται και προς στήριξη του ακυρωτικού αιτήματός του.

150. Στο μέτρο που η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 17 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ θωρήθηκε βάσιμη λόγω παραβιάσεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 του Χάρτη, προτείνω να γίνει δεκτό το αίτημα αποζημιώσεως και να κριθεί ότι η ακύρωση της επίδικης αποφάσεως συνιστά προσηκούσα αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που ο αναιρεσείων ενδέχεται να υπέστη εν προκειμένω.

VI. Δικαστικά έξοδα

151. Κατά το άρθρο 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, όταν η αίτηση αναιρέσεως γίνεται δεκτή και το Δικαστήριο κρίνει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, αποφαίνεται επί των εξόδων.

152. Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, του ίδιου Κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου.

153. Εν προκειμένω, ο αναιρεσείων ζήτησε από το Δικαστήριο, κρατώντας την υπόθεση, να δεχτεί τα αιτήματά του που είχε προβάλει πρωτοδίκως, συμπεριλαμβανομένης της καταδίκης της καθής, εν προκειμένω της Επιτροπής, στα δικαστικά έξοδα. Συνεπώς, δεν ζήτησε να καταδικαστούν το Συμβούλιο και η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα στα οποία ο ίδιος υποβλήθηκε στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας.

⁴⁵ Βλ. αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 1994, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ. (C-136/92 P, EU:C:1994:211, σκέψη 42), και της 12ης Ιουλίου 2011, Επιτροπή κατά Q (T-80/09 P, EU:T:2011:347, σκέψη 42).

154. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ηττήθηκε, πρέπει να υποχρεωθεί να φέρει, πέραν των δικών της εξόδων και των δύο βαθμών δικαιοδοσίας, και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε ο αναιρεσείων σχετικά με την πρωτοβάθμια διαδικασία, σύμφωνα με το αίτημά του, ενώ ο αναιρεσείων πρέπει να φέρει τα δικαστικά έξοδά του σχετικά με την αναιρετική διαδικασία. Το Συμβούλιο πρέπει να φέρει το σύνολο των εξόδων του.

VII. Πρόταση

155. Με βάση τις προηγηθείσες σκέψεις, προτείνω στο Δικαστήριο:

- 1) να αναιρέσει την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 3ης Μαΐου 2018, ΗΚ κατά Επιτροπής, (T-574/16, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2018:252)·
- 2) να κηρύξει άκυρο το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VIII του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο μέτρο που προβλέπει ότι ο επιζών σύζυγος πρέπει να έχει διατελέσει σύζυγος τουλάχιστον επί ένα έτος προκειμένου να μπορεί να λάβει σύνταξη επιζώντος, κατά παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης·
- 3) να ακυρώσει την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περί αρνήσεως χορηγήσεως στον αναιρεσείοντα συντάξεως επιζώντος·
- 4) να καταδικάσει την Επιτροπή να φέρει, πέραν των δικών της εξόδων και των δύο βαθμών δικαιοδοσίας, και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε ο αναιρεσείων σχετικά με την πρωτοβάθμια διαδικασία, ενώ ο αναιρεσείων φέρει τα δικαστικά έξοδά του σχετικά με την αναιρετική διαδικασία, και να αποφανθεί ότι το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρεούται να φέρει το σύνολο των εξόδων του.